

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

2013

Petra Suková

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická

Diplomová práce

Osvobození Klatovska americkou armádou
roku 1945
Petra Suková

Plzeň 2013

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra historických věd

Studijní program Historické vědy

Studijní obor Moderní dějiny

Diplomová práce

Osvobození Klatovska americkou armádou

roku 1945

Petra Suková

Vedoucí práce:

PhDr. Miroslav ŠEDIVÝ, Ph.D.

Katedra historických věd

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2013

Na tomto místě bych ráda poděkovala PhDr. Miroslavovi Šedivému, Ph.D.
za odborné vedení mé práce.

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval(a) samostatně a použil(a) jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2013

.....

1	ÚVOD	1
2	OSVOBOZENÍ ZÁPADNÍCH ČECH AMERICKOU ARMÁDOU .	4
	2.1 Demarkační čára – Západní spojenci osvobodí jihozápadní Čechy.....	4
	2.2 Americká armáda vstupuje do Čech	11
	2.3 Ofenzíva americké armády do Protektorátu Čechy a Morava	15
	2.4 Květnové povstání v českých zemích	22
	2.5 Československá samostatná obrněná brigáda z Velké Británie pod velením 3. americké armády	25
3	OSVOBOZENÍ KLATOVSKA.....	31
	3.1 Postup americké armády na Klatovsko	31
	3.2 Americká armáda v primárních pramenech obcí na Klatovsku	34
	3.2.1 Americká armáda se blíží	34
	3.2.2 Povstání.....	35
	3.2.3 Příjezd americké armády	42
	3.2.4 Pobyť.....	47
	3.2.5 Slavnosti, přehlídky, návštěva	56
	3.2.6 Incidents	57
	3.2.7 Odchod	58
	3.3 Československá samostatná obrněná brigáda v primárních pramenech obcí na Klatovsku.....	61
4	ZÁVĚR	65
5	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ.....	68

6 RESUMÉ	73
-----------------------	-----------

1 ÚVOD

Cílem práce je analyzovat dobu osvobození americkou armádou v západních Čechách a zejména na Klatovsku roku 1945 z dostupných pramenů. Druhá světová válka zasáhla téměř celý svět. Nacistické Německo si ještě před válkou podmanilo mnoho evropských zemí včetně Československé republiky. Po připojení Sudet v říjnu 1938 k Třetí říši, zbylo z První republiky torzo, pojmenované Druhá republika. Ta však neměla dlouhého trvání. Dne 15. března 1939 vznikl Protektorát Čechy a Morava, ve kterém lidé žili omezováni nacistickou okupační správou do května roku 1945, kdy skončila válka porážkou Německa.

Diplomová práce je členěna do dvou částí. První část analyzuje osvobození západních Čech z všeobecného hlediska. Zabývá se okolnostmi stanovení demarkační čáry, jež určovala teritoria působení spojeneckých armád. Analyzuje okolnosti vstupu americké armády na území předmnichovského Československa a následně americkou ofenzivu do Protektorátu Čechy a Morava. Dále se zabývá květnovým povstáním v Čechách, které je nedílnou součástí osvobození. Poslední kapitola první části se věnuje Československé samostatné obrněné brigádě z Velké Británie, jejíž Kombinovaný oddíl se podílel na zajišťování osvobozeného území v západních Čechách. Po válce byla celá brigáda přeřazena k americké armádě. Dále analyzuje pobyt brigády v západních Čechách, kde vystřídala americké jednotky.

Druhá část práce analyzuje osvobození americkou armádou v Klatovech a okolních obcích. Nejprve nastiňuje postup vojenských jednotek při osvobozování úseku od předmnichovské hranice u Svaté Kateřiny a Železné Rudy přes Nýrsko až ke Klatovům. Další kapitola této části zachycuje osvobození a pobyt americké armády v primárních pramenech Klatov a okolních obcí. Poslední kapitola druhé části analyzuje zápisy o Československé samostatné obrněné brigádě v kronikách obcí na Klatovsku.

Je třeba zmínit, že v letech 1948 až 1989 byl u moci režim, který popíral tu skutečnost, že Američané osvobodili část Československa. V literatuře z této doby a ve školách nebyla tato historická událost přiznávána. Pokud se v literatuře psalo o osvobození západních Čech americkou armádou, fakta byla převrácena a využívána proti kapitalistickým Spojeným státům americkým. Odborná literatura, oproštěná od tohoto vlivu, vznikala v Československu až po roce 1989, tedy po zániku socialistického režimu.

První část práce čerpá především ze sekundárních pramenů. Stěžejní literaturou pro tuto část je monografie *Na demarkační čáře. Americká armáda v Čechách v roce 1945*, jejíž autorem je historik Jindřich Pecka. Tento titul se opírá nejen o sekundární prameny, ale i o primární prameny místní povahy. Studie vztahující se k tématu ve sborníku *Nultá hodina? Československo na jaře 1945 ve strategických souvislostech* a studie *Osvobození západních Čech 1945* od amerického historika Brayena Dickersona čerpají především z vojenských dokumentů americké armády. Osvobození na Klatovsku se věnuje studie Jana Jiráka *Osvobození Klatovska. 1945–1995* vydaná k padesátému výročí osvobození americkou armádou. Tato studie je nejobsáhlejším sekundárním pramenem k osvobození tohoto vybraného regionu.

Práce využívá primárních pramenů především v druhé části, kde na jejich základě analyzuje osvobození Klatovska americkou armádou a její pobyt ve vybraném regionu a pobyt Československé samostatné obrněné brigády. Práce vychází z dostupných kronik a dostupného tisku. Mnohé kroniky z období druhé světové války jsou psané retrospektivně. V roce 1940 vydalo Ministerstvo školství a národní osvěty předpis, který nařizoval shromáždit kroniky na okresních úřadech. Poté byly uskladněny v pražském a brněnském zemském archivu. Předpis dále ukládal, aby nebyly vedeny nové kroniky. Po válce vydala muzejní a archivní sekce, založená Zemským národním výborem, prohlášení, ve kterém vyzývala

obecní kronikáře, aby doplnili informace o událostech v obci od Mnichova do konce války.¹ Přesto některé obce na Klatovsku dopsané pamětní knihy nemají a další kroniky začínají od roku 1945. Některé kroniky dopodrobna obsahují popis událostí spojených s příchodem americké armády. Některé popisují příchod amerických vojáků stručně.

Z tisku práce čerpá z dostupných klatovských novin *Mladé Klatovsko*, Týdeník pošumavské mládeže, které vycházely od srpna do října 1945, a poté vycházely noviny *Hlásí se Klatovy*, Leták pošumavské mládeže, které byly publikovány od listopadu 1945. Plzeňské noviny *Nový den*, deník Československé sociální demokracie, a *Svobodný směr*, deník Československé strany národně socialistické, také v roce 1945 podávaly zprávy o Američanech v Klatovech.

Kroniky jsou obsáhlým zdrojem informací, avšak ne všechny události a data jsou pravdivá či ověřitelná. Přesto jsou jedním z mála pramenů, které nám podávají obraz osvobození americkou armádou očima přímých účastníků z řad civilistů. Potíž je také v tom, že někteří autoři kronik zapisovali události z vlastního pohledu a mnohdy chybí objektivita. Tisk je důvěryhodnějším primárním pramenem. I když tisk podával mnoho zpráv o americké armádě, nevýhodou je stručnost těchto zpráv.

Publikace *Osvobození Klatovska a ...a přinesli nám svobodu a klatovské noviny Hlásí se Klatovy a Mladé Klatovsko* nemají očíslované stránky, a proto nejsou čísla stran uvedeny u odkazů pod čarou.

¹ HROMÁDKA, Tomáš, *Kroniky*, Praha 2006, s. 5.

2 OSVOBOZENÍ ZÁPADNÍCH ČECH AMERICKOU ARMÁDOU

2.1 Demarkační čára – Západní spojenci osvobodí jihozápadní Čechy

Spojené státy americké vstoupily do druhé světové války po japonském útoku na americkou základnu na Havaji Pearl Harbor 7. prosince 1941. Následujícího dne prezident Spojených států Franklin D. Roosevelt měl projev k oběma komorám Kongresu, který schválil vyhlášení války Japonsku.²

Dne 10. července roku 1943 začala invaze amerických a britských vojsk na Sicílii. V rukou spojenců byla již 17. srpna 1943. Dne 24. července byl italský vůdce Benito Mussolini sesazen. Dne 3. září 1943 se americké a britské jednotky vylodily na Apeninský poloostrov. Nová italská vláda neměla zájem pokračovat ve válce a se západními spojenci uzavřela v září 1943 separátní mír bez vědomí Německa.³

Úspěšná invaze amerických a britských vojsk 6. 6. 1944 v severofrancouzské Normandii otevřela v Evropě další frontu. Nacisté museli bojovat v Evropě se Spojenci nejen na východě, ale i na jihu a západě. S ekonomicky silnými Spojenými státy bylo patrné, že válka brzy skončí a poražené bude Německo.⁴

Demarkační čára rozdělila na konci druhé světové války Evropu téměř v jejím středu. Americká, anglická, francouzská a další spojenecká vojska se k ní probíjávala ze západu a Rudá armáda postupovala z východu. Vzhledem k rychlému postupu západních spojeneckých vojsk navrhl vrchní velitel západních spojeneckých armád generál Dwight D. Eisenhower linii dotyku s Rudou armádou jako demarkační čáru ve dvou

² ŽUKOV, Jevgenij Michajlovič, ŽILIN, Pavel Andrejevič, MYŠKA, Ludvík, PRAŽÁKOVÁ, Irena, Druhá světová válka. Stručné dějiny, Praha 1985, s. 139–140.

³ Tamtéž, s. 285–287.

⁴ Tamtéž, s. 342–349.

liniích. Za prvé Erfurt-Lipsko-Drážďany,⁵ protože se předpokládalo, že právě sem se přesunou hlavní německé úřady z Berlína.⁶ Za druhé Řezno-Linec. V těchto návrzích se ještě s postupem do Československa ani neuvažovalo. Návrh linií v dopise poslal sovětskému vrchnímu veliteli Rudé armády Josefu V. Stalinovi 28. března 1945.⁷ Ten prozatím vyjádřil 1. dubna souhlas s tímto návrhem.⁸ Demarkační čára se ještě v průběhu dubna upravovala podle vojenských operací.

Čára dotyku byla důležitá pro určení postupu spojeneckých vojsk a pásem jejich bojových činností, aby nedocházelo k nedorozuměním mezi spojenci. Vymezení pole působnosti jednotlivých spojeneckých armád bylo důležité především kvůli tomu, aby nedošlo k nebezpečným situacím jako například jejich promíchání či dokonce vzájemnému střetu.⁹

Osvobozování Československa se stalo jedním z menších sporů ve vztahu mezi spojenci. Americké velení kladlo důraz na vojenské zájmy, Velká Británie a Sovětský svaz se staraly především o zájmy politické.¹⁰ Stalin se snažil vymezit co největší území, které chtěl osvobodit. Nešlo mu jen o samotné osvobození okupovaných zemí od nacistů, což demonstruje i jeho výrok: „Každý zavádí svůj systém tam, kam vstupuje jeho armáda. A jinak tomu být nemůže.“¹¹

Pro Stalina nepředstavovala Velká Británie žádnou hrozbu. Americkou koncepci poválečné světové spolupráce, která by utvořila vedle Sovětského svazu vakuum nebo by byla předebranou ke konfliktu Sovětského svazu se Spojenými státy, také nepovažoval za nebezpečnou. Tím spíše rozšiřoval bez větších obav oblast ovládanou Sovětským svazem směrem na západ, aby získal území nebo aby měl pro případný

⁵ WASKA, Karel, *Americká armáda 1945. Osvobození západních Čech ve fotografiích a dokumentech*, Plzeň 1990, s. III.

⁶ BROŽ, Ivan, *Říkali mu Ike*, Praha 1988, s. 165.

⁷ WASKA, s. III.–IV.

⁸ BROŽ, s. 168.

⁹ Tamtéž, s. 166–167.

¹⁰ PECKA, Jindřich, *Na demarkační čáře. Americká armáda v Čechách v roce 1945*, Praha 1995, s. 36.

¹¹ GEBHART, Jan, KUKLÍK, Jan, *Velké dějiny zemí Koruny české XV. b, 1938–1945*, Praha 2007, s. 540.

pozdější diplomatický střet výhodnou vyjednávací pozici.¹²

Britský premiér sir Winston Churchill žádal, aby americké jednotky osvobodily co největší část západního Československa včetně Prahy.¹³ Churchill, na rozdíl od amerického prezidenta Franklina Delana Roosevelta, poznal pravé Stalinovy úmysly a uvědomoval si následky sovětského osvobození: „Samozřejmě takový krok nesmí Eisenhowerovi narušovat hlavní operace proti Němcům, ale přesto se domnívám, že by měl být upozorněn na výše uvedené politické zřetele, jež jsou nesmírně důležité.“¹⁴

Churchill se v závěru války více snažil prosadit své návrhy.¹⁵ Měl až „chorobný strach z bolševizace Evropy.“¹⁶ Ve své snaze přesvědčit spojence o důležitosti osvobození Československa vytrvával. Psal dopisy Rooseveltovi, jeho nástupci Harry S. Trumanovi i Eisenhowerovi a žádal o obsazení co největší části Československa. I po nástupu nového prezidenta Spojených států Trumana však na americké straně přetrvávaly Rooseveltovy ideje o poválečné světové spolupráci a udržení světového míru. Truman tyto ideje nemohl okamžitě změnit a Spojené státy tak zůstaly v politické sféře prostředníkem mezi Velkou Británií a Sovětským svazem.¹⁷ Navíc se od Stalina jako „strýčka Joeho“ ve Washingtonu neočekávalo, že by mohl působit nějaké potíže.¹⁸

Britský velitel štábu sir Alan Brooke naléhal 6. dubna na Eisenhowera na základě Churchillových požadavků, aby západní spojenci osvobodili území co nejdříve na východ aniž by dodržovali dojednaná okupační pásma. O den později se Churchill pokusil osobně domluvit v dopise vrchnímu veliteli. Britský ministerský předseda považoval za velice důležité setkat se s Rusy co nejdále na východě. Vídeň pro něj již byla

¹² KISSINGER, Henry, *Umění diplomacie*, Praha 1996, s. 431.

¹³ GEBHART, KUKLÍK, s. 540.

¹⁴ Tamtéž, s. 540–541.

¹⁵ PECKA, s. 36.

¹⁶ TEJCHMAN, Miroslav, *Otázka vstupu amerických vojsk na území Československa na jaře 1945 a britská zahraniční politika*. In: *Slovanský přehled*, 1990, 2, s. 144.

¹⁷ PECKA, s. 36.

¹⁸ KISSINGER, s. 427.

ztracená, a proto se nyní zcela soustředil na Prahu. Předpokládal, že by britské a americké jednotky mohly obsadit Drážďany a Prahu během příštích tří týdnů. Na britské žádosti však Eisenhower odpověděl 11. dubna, že strategie západních spojenců je ovlivňována nikoliv politickými, ale vojenskými úvahami, a proto britskou žádost odmítl.¹⁹

Eisenhower byl voják tělem i duší, nikoliv politik. Z tohoto důvodu na celou situaci nahlížel z vojenského hlediska.²⁰ Nechtěl riskovat životy svých vojáků kvůli politickým záměrům. Američané se také starali o své zájmy v Pacifiku. Proto i když vnímali význam britského požadavku, rozhodli se pro dohodu se Sověty. Věřili, že k úspěchu ve válce potřebují jejich pomoc. Nakonec přijali sovětský plán, na jehož základě měla Rudá armáda postupovat až k údolí Vltavy a osvobodit Prahu.²¹

Churchill se po smrti amerického prezidenta Roosevelta 12. dubna 1945 obrátil na Výbor náčelníků štábů²². Napsal 14. dubna dopis, který zaslal britskému generálovi Hastingsovi L. Ismayovi, kde vyjádřil své argumenty a snažil se získat podporu ze strany Spojeného výboru náčelníků štábů.²³ Avšak američtí náčelníci štábu neprojeví ochotu o Churchillově žádosti uvažovat. Dokonce využili této příležitosti, aby britskému spojenci zdůraznili, že vojenské plánování je na prvním místě a nechtějí, aby do tohoto plánování zasahovaly politické faktory. Vzhledem k tomu, že v té době byly již hlavní síly nepřítele poraženy, chtěli náčelníci štábu odmítnutím Churchillovy žádosti dostát své zásadě, kterou prosazoval i Eisenhower.²⁴

I britský ministr zahraničí Anthony Eden v půlce dubna přes amerického velvyslance v Londýně Johna Gilberta Winanta kontaktoval Washington ve věci osvobození Prahy americkými vojáky. Stále kladl

¹⁹ BROŽ, s. 169.

²⁰ KORDA, Michael, Ike. Osud hrdiny, Praha 2009, s. 457.

²¹ PECKA, s. 36.

²² Výbor náčelníků štábů Velké Británie byl součástí Spojeného výboru náčelníků štábů společně se Spojeným výborem náčelníků štábů Spojených států. [<http://www.archives.gov/research/holocaust/finding-aid/military/rg-331.html> aktivní 20. 4. 2013]

²³ CHURCHILL, Winston, Druhá světová válka, VI. díl. Triumf a tragédie, Praha 1995, s. 494.

důraz na to, aby se západní spojenci dostali co nejdál na východ a zajímal se, zda vláda v Americe stojí za tímto názorem britské vlády.²⁵ Samotného nového prezidenta kontaktoval britský ministerský předseda 18. dubna. To, že se musel nový americký prezident při seznamování se situací spoléhat na svého poradce, považoval Churchill za důvod, že se hledělo na vojenský přístup více, než bylo podle britského ministerského předsedy zapotřebí. Přesto Truman zprvu s Churchillem ve většině souhlasil.²⁶

Truman se z počátku snažil pokračovat v politice svého předchůdce, což nebylo jednoduché. Jeho úkolem bylo ukončit válku a postarat se, aby vznikl nový mezinárodní pořádek po té, co se ukázalo, že plány z Teheránu a Jalty nefungují. Tak zodpovědný úkol měl splnit, i když nevěděl o všech detailech jednání velké trojky, protože nebyl zván ještě jako viceprezident k žádnému klíčovému zahraničněpolitickému rozhodnutí. Se Stalinem se Truman snažil vyjít. Hlavním důvodem bylo, že američtí náčelníci štábu považovali za nutnou účast Sovětského svazu ve válce s Japonskem. Po setkání s neústupným, sovětským ministrem zahraničí Vjačeslavem Michajlovičem Molotovem v dubnu 1945 si Truman udělal rychlou představu o Sovětech. Nabyl dojmu, že obtíže mezi spojenci jsou způsobovány rozdílnými historickými zkušenostmi. Sovětský svaz vznikl nedávno, na rozdíl od Ameriky a Velké Británie, a Truman považoval za nutné naučit je správnému chování.²⁷

Nedaleko od západních předmnichovských československých hranic bojovala koncem dubna Pattonova 3. americká armáda. Operovala až v prostoru Magdeburg-Lipsko, odkud 22. dubna zamířila k jihovýchodu a postupovala přes Bavorsko do Rakouska podél české hranice. Mezi 24. a 26. dubnem pronikaly průzkumné jednotky na území předmnichovského Československa v prostoru Aše a Chebu. Vzhledem k tomu, že hlavní

²⁴ KISSINGER, s. 428.

²⁵ BROŽ, s. 169–170.

²⁶ CHURCHILL, s. 495.

²⁷ KISSINGER, s. 436–438.

směr náporu Pattonových jednotek se soustředil na odříznutí jižní části Německa, zatím nepokračovaly dále do Čech. Přes očekávání silného německého odporu postupoval Patton rychle. Za těchto okolností by nebylo obtížné vstoupit do Československa.²⁸ A když koncem dubna Pattonova 3. armáda postoupila k bývalým rakouským hranicím, začal Eisenhower uvažovat o možnosti útoku do západních Čech, na jejichž hranicích bylo zapotřebí umístit nové jednotky.²⁹

Pro Eisenhowera bylo logické zastavení amerického útoku na čáře Karlovy Vary-Plzeň-České Budějovice, ovšem pokud tomu bude nakloněn postup spojeneckých armád. Churchill poslal 30. dubna Trumanovi telegram, kde upozorňoval na budoucnost Československa pod vlivem Sovětského svazu, pokud nebude osvobozena západními spojenci větší část než Rudou armádou. Truman se ve své odpovědi z 1. května odvolal na stanovisko generála Eisenhowera, ovšem dodal, že pokud to vojenské operace dovolí a bude žádoucí vstoupit do Československa, bude postup logicky nasměrován na Plzeň a Karlovy Vary.³⁰ Dále v dopise zdůrazňuje: „Neuvažuji o žádném kroku, který shledám vojensky nerozumným.“³¹

Nakonec Eisenhower 4. května kontaktoval sovětského náčelníka generálního štábu generála Alexeje I. Antonova. Informoval jej, že se Američané připravují k vstupu do Čech po již dohodnutou linii Karlovy Vary-Plzeň-České Budějovice a pokud si to situace vyžádá a dovolí, postoupí až k Vltavě a Labi. Antonov však s postupem dále než za dohodnutou linii nesouhlasil. Argumentoval tím, že vyhověl Eisenhowerovi v zastavení postupu Rudé armády k dolnímu toku Labe na východ a chtěl, aby on zase vyhověl jemu ve věci Československa. Eisenhower souhlasil se sovětským stanoviskem. Domníval se, že Rudá armáda je schopna rychle zaútočit a zničit nepřátelské síly. Ve večerních hodinách 4. května

²⁸ WASKA, s. IV.–V.

²⁹ KOKOŠKA, Stanislav, Ztracené vítězství. Operace amerických jednotek na českém území. In: KOKOŠKA, Stanislav a kolektiv, Nultá hodina? Československo na jaře 1945 ve strategických souvislostech, Praha 2011, s. 48.

³⁰ BROŽ, s. 173–174.

³¹ Tamtéž, s. 174.

byl vydán americkým jednotkám rozkaz k postupu do Čech v průběhu následujícího rána. Churchill se ještě pokusil zakročit a 7. května žádal Eisenhowera, aby se nenechal odradit od postupu na Prahu, ale opět bez úspěchu.³²

³² PECKA, s. 36.

2.2 Americká armáda vstupuje do Čech

Jednotky 3. armády kryly levé křídlo 12. skupiny armád při obkličování Bavorska.³³ V polovině dubna dostal generál Patton rozkaz, aby 3. armáda stočila svůj postup na jih a zaútočila ve směru Řezno–Linec. Levý bok nové útočné formace chránil XII. sbor, který postupoval podél bývalé české hranice.³⁴ První česká města byla osvobozena v druhé polovině dubna a začátkem května při zajišťování vojensky důležité komunikace vedoucí z německého Plavna do jižního Německa.³⁵

První české město osvobozené na území za předmnichovskou hranicí se jmenuje Hranice. Toto město ležící v nejzazším cípu ašského výběžku osvobodili vojáci 3. praporu 358. pěšího pluku 90. pěší divize v odpoledních hodinách 18. dubna. Město kapitulovalo až po krátkém dělostřeleckém přepadu Američanů. Dalším osvobozeným městem bylo město Aš. Německou obranu v ašském výběžku prolomila 2. průzkumná eskadrona. Již 19. dubna pronikla k Aši. Hlavní útok začal v ranních hodinách 20. dubna. I přes vytrvalý nepřátelský odpor bylo město dobyto ještě téhož dne večer.³⁶

Do konce měsíce Američané uskutečnili další průzkumné akce, při nichž překročili předmnichovské hranice, aby zajistili postup hlavních sil a pozice pro potencionální vpád do Protektorátu.³⁷ Americké jednotky XII. sboru měly také za úkol zabezpečit bývalé hraniční přechody z Bavorska do Čech.

S postupným pronikáním Pattonovy armády na jih Německa osvobozovaly americké jednotky i města na českém území. Dne 22. dubna začala americká armáda dunajskou ofenzívu.³⁸ Postup 3. americké armády směřoval na jihovýchod k Dunaji. V posledním dubnovém týdnu Pattonova armáda prorazila německou obranu na Isaru a Innu a 4. května

³³ JIRÁK, Jan, Osvobození Klatovska. 1945–1995, Klatovy 1995.

³⁴ KOKOŠKA, Ztracené vítězství, s. 38.

³⁵ TEJCHMAN, s. 146.

³⁶ KOKOŠKA, Ztracené vítězství, s. 38–39.

³⁷ PECKA, s. 44.

dobyla Linec.³⁹ Během dunajské ofenzívy chránil XII. sbor levý bok 3. americké armády před možnými protiútoky Němců z vnitrozemí Čech.

Cheb byl považován za nejpravděpodobnější místo, odkud by mohl přijít nepřátelský protiútok. Rozkaz k dobytí města obdržela 21. dubna 97. pěší divize, která s 90. pěší divizí tvořila levé křídlo XII. sboru. Útok na Cheb začal o několik dní později než se naplánovalo. Ráno 25. dubna 386. a 387. pěší pluk zaútočil. Německá vojska měla na obranu silnou dělostřeleckou podporu.⁴⁰ Přesto se americkým spojencům podařilo německou posádku z Chebu 26. dubna vytlačit, poté se město vzdalo.⁴¹

Vojáci 90. pěší divize 23. dubna pronikli do pohraničních obcí Stará Knížecí Huť a Pavlův Studenec nedaleko od Tachova. Během následujících dvou dnů při zajišťování levého boku divize se dostali až k Železné, kterou s několika přílehlými obcemi 25. dubna obsadili. Jednotky 90. pěší divize byly 25. dubna vystřídány 2. jezdeckou eskadronou v úseku Železná-Pleš. Druhého dne začala plnit průzkumné úkoly a zanedlouho obsadila Rozvadov, Hošťku a Pořejov. Úspěšný byl pro Američany i 28. duben, kdy 2. jezdecká eskadrona osvobodila města u hranic nedaleko Domažlic – Bělou nad Radbuzou, Čečín, Újezd Svatého Kříže a Hostouň.

Na pomoc XII. sboru se začal koncem dubna na Chebsko a Domažlicko přesouvat V. sbor z 1. armády, v jehož čele stál generálmajor Ralph C. Huebner.⁴² Jeho vojáci dělali do 4. května průzkum, při kterém poznávali přidělená území a zajišťovali pozice pro možnou ofenzívu do Čech.⁴³

Těžkými boji prošla 90. pěší divize na přelomu dubna a května při zajišťování horských průsmyků na Šumavě. Hlavní boje se odehrály u

³⁸ KOKOŠKA, Ztracené vítězství, s. 40–42.

³⁹ PECKA, s. 35–36.

⁴⁰ KOKOŠKA, Ztracené vítězství, s. 40–41.

⁴¹ PECKA, s. 43.

⁴² KOKOŠKA, Ztracené vítězství, s. 42–48.

⁴³ HRBEK, Jaroslav, PILÁT, Vladimír, Vojenské operace závěrečné fáze války v Evropě, In: HRBEK, Jaroslav, SMETANA, Vít, KOKOŠKA, Stanislav, PILÁT, Vladimír, HOFMAN, Petr, Draze zaplacená svoboda. Osvobození Československa 1944–1945, svazek 2., Praha 2009,

Domažlic, kde se jednotky 90. pěší divize musely vypořádat s německou 11. pancéřovou divizí. V průzkumu z konce dubna Američané zjistili, že v prostoru Folmava–Maxov–Všeruby je souvislá německá obrana. Po několika denních bojích o silnice vedoucí do Domažlic začaly 1. května útvary německé 11. pancéřové divize ustupovat ze svých pozic. Jednotky 90. pěší divize mohly pokračovat v osvobozování českých měst. Obsadily Klenčí pod Čerchovem, Chodov a Postřekov a ovládly strategicky důležitý Domažlický průsmyk.

Již 2. května byla připravena operační direktiva určující závěrečné operace 3. americké armády ve vnitrozemí Čech. Přípravy válečných operací trochu komplikovalo neúplné povědomí o síle německé armády v českém vnitrozemí. Zpravodajské oddělení 3. americké armády se podle informací, které mělo k dispozici, domnívalo, že německé jednotky disponují zhruba osmi tisíci muži a pětadvaceti tanky.

K útoku do Čech mohla být využita většina jednotek XII. sboru. V té době byl v jeho čele generálmajor LeRoy Irwin. Dostal nové úkoly. Rozkaz překročit řeku Dunaj byl odvolán a byly omezeny jednotky v útoku rakouským směrem vzhledem k úspěšným tažením americké 7. armády tímto směrem. Patton sdělil čáru útoku pro útvary 3. armády již 2. května a to od řeky Enns–České Budějovice–Plzeň–Karlovy Vary. I přes politické úmluvy západní vojenské velení počítalo s případným postupem za linii až k Praze.

Po nových rozkazech přesunul XII. sbor své jednotky na výhodné výchozí pozice vhodné k nové ofenzívě. Osvobozování českých měst na území zanikající Třetí říše pokračovalo. Ještě 1. května byl zajištěn 2. jezdeckou skupinou významný průsmyk přes Železnou Rudu. Další důležitou oblast obsadil 10. pěší pluk 26. pěší divize a to Kunžvartské sedlo. Její 11. pěší pluk osvobodil 3. května Zvonkovou. Téhož dne dostala 5. a 90. pěší divize a 4. obrněná divize rozkaz ze štábu XII. sboru, aby se připravily na útok na Prahu přes dobytý průsmyk přes Železnou

Rudu a Kunžvartské sedlo.

Postup 97. pěší divize, která byla přeřazena do sestavy V. sboru, dosáhl 3. května města Tachov. Další Huebnerovy jednotky také dosahovaly v prvních květnových dnech úspěchů. 1. pěší divize dosáhla linie Adorf–Cheb a 2. pěší divize zajišťovala své pozice u Domažlic.⁴⁴

Německá obrana v důsledku těžkých bojů slábla. Dokonce pro nedostatek pohonných hmot nemohla 2. a 11. pancéřová divize splnit rozkaz zaútočit na levé křídlo americké 3. armády. Polní maršál Ferdinand Schörner, velitel všech německých jednotek v Čechách, vydal rozkaz, aby se 11. pancéřová divize přesunula na východ a bojovala s Rudou armádou.⁴⁵ Německý generál Wendta von Wietersheim, který velel 11. pancéřové divizi, rozkaz nesplnil. Pochopil, že odpor je již zbytečný, a prostřednictvím posla se vzdal Američanům. Část divize se vzdala 4. května ve Všerubech, kde právě sídlila 90. pěší divize. Následujícího dne proběhla kapitulace.⁴⁶ Druhá část divize se vzdala o několik dní později 26. pěší divizi, která se právě nacházela v jihozápadních Čechách.⁴⁷

⁴⁴ KOKOŠKA, Ztracené vítězství, s. 42–51.

⁴⁵ DICKERSON, Bryan J., Osvobození západních Čech 1945. In: Historie a vojenství, 2007, 2, s. 38.

⁴⁶ FOUĐ, Karel, JÍŠA, Milan, ROLLINGER, Ivan, 500 hodin k vítězství, Plzeň 2011, s. 147–149.

⁴⁷ DICKERSON, s. 39.

2.3 Ofenzíva americké armády do Protektorátu Čechy a Morava

Eisenhower vydal 4. května rozkaz k postupu do Čech za hranice Protektorátu. Úkol měla vykonat 3. armáda, která očistila přístupové cesty od nepřítele. Rozkazy předal Pattonovi generál Omar Bradley, velitel 12. skupiny armád, jejíž součástí byla 3. armáda. Bradley zatelefonoval Pattonovi večer 4. května.⁴⁸ Patton ve svém válečném deníku vzpomíná, že se ho Bradley ptal, kdy bude schopen vyrazit, a on mu odpověděl, že hned druhý den ráno, o čemž měl Bradley určité pochybnosti, ale přesto mu věřil.⁴⁹

V prvních květnových dnech byla posílena 3. armáda rozšířením o V. sbor z 1. armády. S ním 3. armáda disponovala 18 divizemi o více než 540 000⁵⁰ mužích. Po přesunu V. sboru bylo zapotřebí udělat změny ve struktuře 3. armády. Poté se V. sbor skládal z 1., 2. a 97. pěší divize, 2. jezdecké skupiny a z 9. a 16. obrněné divize. Pod velením XII. sboru byly nyní 5., 26. a 90. pěší divize, 2. jezdecká skupina a 4. a 11. obrněná divize.⁵¹

Německá armáda přestala klást souvislý odpor a tak byl postup Američanů zpomalován jen odporem vojáků, kteří bránili komunikace.⁵² Patton byl na útok připraven. Nechal svůj štáb vypracovat plán útoku již mnoho dní před tím. Plán spočíval v útoku V. a XII. sboru na frontě kryjící celou šíři území Čech. Na severu postupoval V. sbor a jihovýchodně XII. sbor.⁵³ Působení na českém území mezi sbory tvořila linie Klatovy–Blovicé–Rokycany.

Sbory 3. armády zahájily postup do Čech 5. května v ranních hodinách. 1. pěší divize postupovala na Mariánské Lázně a Karlovy Vary, 97. pěší divize ve směru Bor u Tachova–Stříbro–Plzeň. 2. pěší divize postupovala po linii Poběžovice–Železná Ruda. 9. pluk 2. pěší divize

⁴⁸ KOKOŠKA, Ztracené vítězství, s. 53.

⁴⁹ PATTON, George S. Jr., Válka mýma očima, Praha 1992, s. 270.

⁵⁰ DICKERSON, s. 39.

⁵¹ Tamtéž, s. 39–40.

⁵² KOKOŠKA, Ztracené vítězství, s. 53.

osvobodil Kdyni, Domažlice a Železnou Rudu. Ve večerních hodinách 5. května vstoupil do Klatov 2. prapor 2. pěší divize, odkud pokračoval na Šlovice a do Rokycan, kde sídlil jako posádka. Jednotky 2. pěší divize postupovaly na Plzeň ve dvou proudech: Horšovský Týn–Dolany–Plzeň–Manětín a Klenčí–Domažlice–Plzeň–Kralovice.⁵⁴

K V. sboru byl přiřazen i 17. průzkumný prapor polního dělostřelectva. Měl za úkol odhalovat a zaznamenávat postavení německého dělostřelectva. To však už nebylo tak nebezpečné, a proto prapor hlídal týlové oblasti a shromažďoval německé vojáky.

Po rozkazu velitele Irwina zahájil XII. sbor útok 5. května v 6:00. 5. pěší divizi se podařilo postoupit zhruba o 10 km a zabezpečit mosty přes horní tok Vltavy. Ze všech tří pluků 90. pěší divize se útoku zúčastnil pouze 357. pěší pluk, který připravoval cestu 4. obrněné divizi.

S blížící se spojeneckou armádou povstala 5. května většina západočeských měst. Výjimkou nebyla ani Plzeň. Avšak Plzeňané nemohli přemoci Němce, kteří se nechtěli vzdát. Generálporučík Georg von Majewski, velitel posádky v Plzni, se chtěl vzdát pouze Američanům. Napjatá situace mezi povstalcí a vojáky trvala celou noc.

Američtí vojáci dostávali zprávy o Praze, jejíž obyvatelé také povstali. O situaci dostal Patton hlášení od tříčlenného týmu Office of Strategie Services (dále jen: OSS), který se vrátil z Prahy, kam byl vyslán na průzkum.⁵⁵ Důstojníci amerických zvláštních služeb OSS vyjednávali o kapitulaci s německými posádkami ve vnitrozemí.⁵⁶ Patton chtěl jet povstalcům v Praze na pomoc a žádal o povolení Bradleyho. Ten kontaktoval Eisenhowera a snažil se ho přesvědčit, aby povolil postup na Prahu, což velitel spojeneckých sil nepovolil a znovu zdůraznil rozkaz nepřekračovat linii Karlovy Vary–Plzeň–České Budějovice.⁵⁷

Postup 4. obrněné divize zpomalovaly déšť, který rozmočil cesty, a

⁵³ DICKERSON, s. 40.

⁵⁴ PECKA, s. 44–45.

⁵⁵ DICKERSON, s. 41.

⁵⁶ JIRÁK.

mlha. Jeden proud divize v odpoledních hodinách dorazil do Vimperku, Volyně a Strakonice. Druhý proud divize pokračoval na Sušici, Horažďovice, Blatnou a Rožmitál pod Třemšínem. Část XII. sboru postupovala po volarské cestě a podél řeky Blanice. Druhá část směřovala do vltavského údolí na Český Krumlov, Kaplici a České Budějovice.

Na Českokrumlovsku operovaly současně motorizované jednotky z rakouského Leonfeldu. Vojáci 90. pěší divize, ne jen průzkumný tým, podruhé překročili české hranice a to u Horního Dvořiště. Hlavní úder XII. sboru představovala v jihozápadních Čechách 26. pěší divize.

Plzeň byla 6. května stále v napětí. Německá posádka se odmítala vzdát. Až po dlouhém jednání se stáhla do kasáren, když přijala podmínky revolučního národního výboru. Německá i česká hlídka střežily vojenské objekty. Mezitím dojela 2. pěší divize v ranních hodinách do Domažlic a ve večerních hodinách 2. jízdní průzkumná eskadrona do Klatov. RNV v Plzni hned vyslal spojky, aby informovaly Američany. Generál Huebner po zjištění situace, vydal rozkaz 16. obrněné divizi k útoku na Plzeň.⁵⁸

Do této chvíle se tato divize zatím nezúčastnila žádného boje, pouze její jezdecká squadrona s 86. pěší divizí.⁵⁹ Patton chtěl 16. obrněnou divizi, které velel plukovník Charles Noble, poslat do akce co nejdříve. K tomu si ve svém válečném deníku poznamenal: „Velice jsme se snažili, aby se 16. obrněná divize dostala do boje dříve, než skončí válka – a oni to také chtěli.“⁶⁰ Osvobození západočeské metropole bylo jejím prvním úkolem.

V ranních hodinách 6. května zahájila 16. obrněná divize postup na Plzeň po silnici z Boru. Již v 8:00 hodin se ocitly Noblovy přední jednotky na plzeňském Náměstí Republiky. Škodovy závody a letiště zajistily další divizní jednotky. Obyvatelé Plzně radostně vítali osvoboditele. To však

⁵⁷ DICKERSON, s. 41.

⁵⁸ PECKA, s. 44–47.

⁵⁹ DICKERSON, s. 42.

⁶⁰ PATTON, s. 271.

netrvalo dlouho. Okupanti se města nechtěli vzdát tak snadno.

Několik hodin po příjezdu Američanů začali Němci střílet z věže chrámu sv. Bartoloměje na náměstí. Palba přicházela i z okolních domů. Američtí vojáci zahájili palbu z kulometů na obrněných vozidlech. Němci ve věži i odstřelovači na dalších místech byli brzy zajati. Odpoledne se podařilo najít sídlo velitele německé posádky v Plzni, generálporučíka Georga von Majewskiho a jeho štábu. Byla mu předložena kapitulační listina, kterou podepsal. Poté se zastřelil.

I když von Majewski podepsal kapitulaci, většina německé posádky se vzdala a Němci z náměstí byli zajati, zbylí němečtí vojáci pokračovali v odporu rozptýleni ve skupinkách po městě. Do města přicházeli vojáci 97. pěší divize. Boje trvaly až do večera, kdy vojáci 16. obrněné divize Němce přemohli a zajali. Město bylo osvobozeno za cenu jednoho padlého a šesti zraněných vojáků z 16. obrněné divize. Během dobývání Plzně se několik jednotek 16. obrněné divize vydalo na průzkum východním směrem. Hledaly spolehlivou komunikaci pro postup na Prahu.

Další divize pokračovaly v postupu k demarkační čáře. Mnoho měst si s německými okupanty poradilo samo. Jeden proud 4. obrněné divize přešel železnorudský průsmyk a 6. května večer dojel do Strakonic. Další část překonala Kunžvartské sedlo a večer byla ve Velkém Boru. Za 4. obrněnou divizí postupovaly 5. a 90. pěší divize a zajišťovaly získané pozice.

Od 5. května Praha volala o pomoc. O podporu Praze žádali čeští povstalci průzkumné jednotky 4. a 16. obrněné divize, které byly skoro v hlavním městě. Žádosti se dostaly až k samotnému Eisenhowerovi, na kterého naléhala i československá vláda v Londýně. Přes všechna naléhání vrchní velitel západních spojeneckých vojsk dodržel, co slíbil Sovětům – zůstat na linii Karlovy Vary–Plzeň–České Budějovice. Vydal rozkaz V. a XII. sboru posílat průzkumné hlídky nejdále pět mil na severovýchod od Plzně. Patton proti rozkazu protestoval, ale zbytečně. Průzkumné jednotky 16. a 4. obrněné divize se musely vrátit na západní

stranu demarkační linie. Většina vojáků se dozvěděla až po mnoho letech, že rozkaz nepostupovat dál za demarkační linii vydal Eisenhower.⁶¹

Generál Alfred Jodl se pokusil 6. května se Spojenci domluvit složení zbraní na západní frontě, což Eisenhower odmítl. Dokonce stanovil ultimátum, které donutilo nacistickou vládu se zcela podřídit. V noci z 6. na 7. května byl podepsán protokol o bezpodmínečné kapitulaci generálem Jodlem. Protokol nařizoval německému vrchnímu velení, aby ihned všechny německé jednotky dostaly rozkaz k zastavení bojové činnosti k 8. květnu od 23:01 hodin středoevropského času a zůstaly na aktuálních pozicích.⁶²

Dne 7. května v 8:00 se dostala k Huebnerovi informace, že Německo podepsalo bezpodmínečnou kapitulaci a také byl upozorněn, že se musí zastavit všechny útočné operace spojeneckých vojsk na dosažených liniích.⁶³ Avšak ke všem jednotkám se rozkaz nedostal ihned. Proto některé jednotky téhož dne ráno pokračovaly v obsazování českého území – 9. obrněná divize a 1., 2., 5., 90. a 97. pěší divize. Stanovenou linii překročily 5. a 90. pěší divize o necelé dva kilometry. V Plzni 16. obrněná divize byla posílena 2. pěší divizí, která se zastavila asi dva kilometry za Plzní v Rokycanech. Další jednotky zastavily svůj postup před dosažením určené linie. Před Karlovými Vary zaujala postavení 9. obrněná divize. Na západním okraji Českých Budějovic se zastavila 26. pěší divize. Území západních Čech, které osvobodila Pattonova armáda, zabíralo přes 5 600⁶⁴ kilometrů čtverečních.⁶⁵

Ve dnech 7.–8. května se uskutečnila takzvaná velichovská mise. Mezi Dönitzovou vládou ve Flensburgu a skupinou armád „Mitte“, které velel Schörner, se 6. května ztratilo spojení.⁶⁶ Příslušníci 23.

⁶¹ DICKERSON, s. 42–44.

⁶² KOKOŠKA, Ztracené vítězství, s. 54.

⁶³ HRBEK, PILÁT, s. 245.

⁶⁴ DICKERSON, s. 44.

⁶⁵ Tamtéž.

⁶⁶ PECKA, s. 77.

průzkumného praporu 16. obrněné divize převezli zmocněnce Dönitzovy vlády do Velichovek u Jaroměře, kde se nacházel štáb skupiny armád „Mitte“. Zmocněnec měl Schörnera informovat o podmínkách bezpodmínečné kapitulace Německa a dohodnout další opatření. Večer 7. května vyjel konvoj tří desítek amerických vozů z Plzně směrem na východ. Druhý den dopoledne dojel do Velichovek. Po jednání ve štábu, které trvalo hodinu, vyrazil konvoj zpět do Plzně.⁶⁷

Američané dosáhli stanovené linie a od 9. května se snažili navázat kontakt se sovětskými vojáky. Z důvodu jazykové bariéry to nebylo snadné. Do konce května se konala slavnostní, oficiální či neoficiální setkání americké armády s Rudou armádou po celé délce demarkační linie.

Nacistické Německo bylo poraženo a Československo osvobozeno. Nyní bylo potřeba vyřešit, jak spravovat obsazené území. Dne 8. května 1944 se podepsala československo–sovětská dohoda, která určovala, jak budou spravovány civilní záležitosti po vstupu Rudé armády na československé území. Spojené státy se touto otázkou také zabývaly, ale nechtěly uzavřít podobnou dohodu. Měly v úmyslu poslat své diplomatické zástupce k jednání na osvobozené území Československa. Sovětský svaz tyto plány neumožnil realizovat a Američané tak neměli oficiální zástupce u košické vlády.

Americký státní tajemník E. R. Stettinius se snažil dohodnout s lidovým komisařem zahraničních věcí SSSR V. M. Molotovem ještě 2. května 1945 na konferenci Spojených národů v San Francisku. Československé území na východě již osvobozovala Rudá armáda a na západě již stály americké jednotky na předmnichovských hranicích. Vzhledem k této situaci vznikla potřeba úpravy diplomatických styků a určení veřejné správy na obsazeném území.

Avšak diplomatická jednání mezi zástupci Spojených států a Sovětského svazu zůstala v jednom bodě. O nutných opatřeních správy

⁶⁷ HRBEK, PILÁT, s. 246.

obsazeného území americkou armádou rozhodl Eisenhower. Vydal pokyn 12. skupině armád, který nařizoval odstranění nacistického režimu a umožnit obnovení činnosti československých úřadů. Americká vojenská správa měla právo vydávat rozkazy podle situace a svého uvážení. V Československu na obou stranách demarkační čáry existovala dvojitá správa – civilní a vojenská. Tzv. amgoty – vojenské správy obsazeného území působily v americké oblasti vedle národních výborů a správních komisí.⁶⁸

Vojenská správa v americké oblasti pomáhala Čechům, během okupační služby, s obnovou válkou zničeného hospodářství. Půjčila vozy na výpomoc při žních a na dopravu paliv, darovala československé vládě zhruba tisíc nákladních aut, paliva a další technické nástroje. Pomáhala s opravou mostů, silnic a spojů. V nemocnicích přispěla léky a dárcovstvím krve apod.⁶⁹

Na konci května došlo k obměně amerických jednotek na českém území. Jednotky XII. sboru se přesunuly do Německa. Celé západní Čechy po demarkační čáru tak dostal na starost V. sbor, který v červnu nahradil XXII. sbor v čele s generálmajorem Ernestem Harmonem. Spojené státy se dohodly se Sovětským svazem o stažení amerických jednotek z Čech do 1. prosince 1945, což Spojené státy dodržely.⁷⁰

⁶⁸ PECKA, s. 62–65.

⁶⁹ Tamtéž, s. 65.

⁷⁰ DICKERSON, s. 46.

2.4 Květnové povstání v českých zemích

Na konci dubna roku 1945 se válka chýlila ke konci a v Čechách začalo růst napětí. Nacisté se snažili preventivními opatřeními udržet v Protektorátu pořádek a klid, to se však nedařilo. Již 1. května došlo v Přerově na Moravě k prvnímu protiněmeckému povstání, které se sice nerozšířilo do okolí. Charakter přerovského povstání se stal předlohou většiny nepokojů, které následovaly v dalších dnech téměř na celém území Protektorátu, které ještě nebylo osvobozeno.

Dne 1. května ráno kolovala po městě zpráva o německé kapitulaci. Občané Přerova začali s vyvěšováním československých vlajek, likvidovali německé nápisy a na náměstí udělali manifestaci. Okresní národní výbor, jež byl zvolen předchozího dne, se ujal pravomocí okresního hejtmana. Zároveň byli maďarští a němečtí vojáci odzbrojováni. Povstání nemělo dlouhého trvání. Ještě téhož dne odpoledne došlo k vojenskému zásahu a povstání bylo potlačeno vojenskými a policejními jednotkami z Olomouce a Holešova. Během bojů zemřelo třicet jedna povstalců, mezi nimi i bývalý sovětský zajatci. Dvacet jedna Čechů, kteří byli považováni za iniciátory povstání, bylo následujícího dne zabito v Lazích u Olomouce na vojenské střelnici.⁷¹

Avšak tyto represe nezastavily další vývoj. Dne 2. května stávkovali na železnici v Nymburku. Pobídkou stávky byla zpráva o tom, že zemřel Adolf Hitler. Poté se na náměstí začal shromažďovat lid, který po městě vyvěsil československé vlajky. Dokonce se provolávalo obnovení republiky. Vlastenecké nadšení se rozšířilo do Poděbrad a Nového Bydžova. Ve večerních hodinách lidé povstali v Jičíně, kde kolovala informace, že v Nymburku a Poděbradech lidé v ulicích tančí a jsou všude pověšené vlajky proto, že jsou tam již anglická a americká vojska. Ve všech třech městech řešila okupační správa situaci obezřetně. Německé

⁷¹ KOKOŠKA, Stanislav, Praha v květnu 1945. Historie jednoho povstání, Praha 2005, s. 106–

vojenské posádky posílily strážní hlídky a ve městech byl zákaz se shromažďovat. V Novém Bydžově zajistila několik rukojmích německá jednotka z Josefova, která zde potlačovala nepokoje.

Dne 3. května dělala starost okupačním úřadům situace v severních Čechách, kde se na mnohých místech podobné spontánní akce změnily ve skutečné povstání za účasti partyzánských oddílů a místních odbojových organizací. Někde došlo k přestřelkám. Následujícího dne jednotky skupiny armád „Mitte“ povstání likvidovaly, ale úspěch netrval dlouho. Silné partyzánské jednotky působily v Podkrkonoší a byly aktivní v narušování německého týlu.⁷²

Dne 5. května povstala i samotná Praha. Pražané i přes opatření, kterými se okupanti snažili předejít bouřím, dali průchod svým emocím. Postupně došlo k otevřené podobě odporu. Lidé likvidovali německé nápisy, nacistické symboly a odzbrojovali příslušníky wehrmachtu. Došlo k boji o budovu pražského rozhlasu. Od 12:33 znělo z rozhlasových přijímačů volání o pomoc, které rozpoutalo všeobecné povstání v čele s Českou národní radou.⁷³

Nepokoje se rozšířily po celém území Protektorátu a omezovaly vojenské operace na východní frontě. Povstalci ovládli téměř celou železniční dopravu a několik důležitých silnic. Avšak povstání na některých místech nacisté potlačili, i když už jim bylo jasné, že se jim to nepodaří v celém Protektorátě. Nacisté pořádali proti povstalcům tzv. trestní výpravy, při kterých se nemilosrdným způsobem mstili na obyvatelstvu. Zastráující ohlas těchto výprav pacifikoval velké velká území.⁷⁴

107.

⁷² KOKOŠKA, Stanislav, Květnové povstání, In: HRBEK, Jaroslav, SMETANA, Vít, KOKOŠKA, Stanislav, PILÁT, Vladimír, HOFMAN, Petr, Draze zaplacená svoboda. Osvobození Československa 1944–1945, svazek 2., Praha 2009, s. 175.

⁷³ MAHLER, Oldřich, BROFT, Miroslav, Praha v květnu 1945, Praha 1985, s. 27–34.

⁷⁴ KOKOŠKA, Květnové povstání, s. 181.

Boje v Praze pokračovaly do dopoledne 8. května, kdy byly zahájené rozhovory o ukončení bojů. Ve čtyři hodiny odpoledne se podepsal protokol, který se obecně odvolával na německou kapitulaci z Remeše a určoval podmínky odchodu německé armády z Prahy a jejího okolí.⁷⁵ Většina německých jednotek přijala ujednání a okamžitě začala ustupovat na západ vstříc americké armádě. Když 9. května brzy ráno do Prahy přijela Rudá armáda, došlo jen k pár malým přestřelkám s německými jednotkami, které neustoupily včas a tak je zaskočila sovětská armáda.⁷⁶

Povstání českého národa přispělo velkou měrou k osvobození Čech. Povstání zaměštrnávalo německé velení, které tak nebylo schopné v Protektorátu zorganizovat systematickou obranu. Dále předešlo ztrátám na životech a materiálu, ke kterým by došlo v dalších vojenských střetech. Povstání na většině území Protektorátu vzniklo samovolně, v reakci na očekávaný konec války a kolaps Třetí říše. Počáteční manifestační charakter povstání se rychle radikalizoval. Národní výbory přebíraly moc, lidé odzbrojovali německé jednotky a zatýkali kolaboranty. Někde se objevilo i rabování a národní msta.

Hlavním událostí bylo přenesení povstání do Prahy 5. května. Volání pražského rozhlasu o pomoc rozpoutalo celonárodní povstání a zároveň změnilo povahu nepokojů z protiněmeckých demonstrací na boj se zbraněmi. Během českého národního povstání zemřelo 8 000 lidí.⁷⁷

⁷⁵ Tamtéž, s. 189.

⁷⁶ KOKOŠKA, Praha v květnu 1945, s. 213–216.

⁷⁷ KOKOŠKA, Květnové povstání, s. 190–192.

2.5 Československá samostatná obrněná brigáda z Velké Británie pod velením 3. americké armády

V závěru války působily na západní frontě početná československá jednotka. Do léta 1944 se podařilo ve Velké Británii vytvořit Československou samostatnou obrněnou brigádu, jež se na přelomu srpna a září 1944 přesunula do Francie a byla začleněna do spojeneckých invazních sil. Brigáda však nedisponovala dostatkem vojáků, proto nebyla nasazena na hlavní frontě, kde by měla veliké ztráty.⁷⁸ Zajišťovala proto s dalšími spojeneckými jednotkami u přístavu Dunkerque obklíčení německého vojska admirála Friedricha Frisiuse.⁷⁹

Brigáda měla ve Francii nejen zajišťovat přidělený úsek, ale také měla zdokonalovat vlastní bojové kvality. Na přelomu let 1944 a 1945 byla brigáda postupně doplňována novými vojáky i celými formacemi, které do té doby scházely v jejím složení. Příslušníci brigády byli také dodatečně cvičeni a přezbrojováni.⁸⁰ Když se spojenecká vojska začala přibližovat k předmnichovským hranicím Československa, žádali vojáci brigády, aby byli převeleni k 3. americké armádě a mohli se tak podílet na osvobozování své rodné země.⁸¹

Avšak část fronty u Československa, kudy by Spojenci případně pronikli na jeho území, spadala pod velení amerických vojsk. Brigádu zásobovala výzbrojí a materiálem Velká Británie. Spojenečtí velitelé odmítli z ekonomických důvodů kvůli jedné brigádě vybudovat zvláštní zásobovací trasu, aby po ní mohla být dopravována munice, výstroj a další materiál. Československé vojenské orgány se snažily jednat o nasazení brigády na hlavní frontě britské 21. skupiny armád. Od podzimu roku 1944 se diskutovalo o možnosti přesunout brigádu na směr, který

⁷⁸ MARŠÁLEK, Zdenko, Vojáci v moci politiků. Československá armáda na jaře 1945, In: KOKOŠKA, Stanislav a kolektiv, Nultá hodina? Československo na jaře 1945 ve strategických souvislostech, Praha 2011, s. 57.

⁷⁹ PECKA, s. 69.

⁸⁰ MARŠÁLEK, s. 77–78.

vedl do Československa, nebo aspoň k 21. skupině armád na hlavní frontu. Velitel brigády generál Alois Liška v listopadu roku 1944 a také v únoru roku 1945 osobně žádal, aby byla brigáda převelena. Ani jedna žádost nebyla přijata s odůvodněním, že 21. skupina armád neměla za brigádu náhradu.

Spojenecké armády poměrně rychle postupovaly a brigáda stále obléhala Dunkerque. Od konce března 1945 téměř neustávala jednání s Brity o tom, co bude s brigádou dál. Nejen vojáci, ale i českoslovenští politici jako například Hubert Ripka, vládní delegát košické vlády v Británii, se snažili Brity přesvědčit, aby byla brigáda nasazena na hlavní frontě.

Musely se vyřešit okolnosti, které by vznikly, při uvolnění brigády od Dunkerque. Její úkol tam byl velice důležitý, poblíž přístavu vedly komunikační a zásobovací cesty spojeneckých vojsk, které musely být stále v provozu. Vzhledem k vysokému počtu tanků, které brigáda měla, představovala spolehlivou hradbu pro případný útok německých obránců z pevnosti, kterého se spojenci obávali. Brigáda by byla uvolněna, kdyby byla vystřídána nebo kdyby byl dobyt Dunkerque. Prvosledové svazky nemínila 21. skupina armád pro tyto účely přesunout z fronty, a tak generál Liška přišel s návrhem, aby se využily nově formované francouzské jednotky. Několika z nich již velel u Dunkerque. Pro útok na obklíčený přístav by se musely přidělit další prostředky i letecká podpora.⁸² Spojenci by museli mít také souhlas francouzské vlády. Francouzi však nechtěli, aby byl zničen jeden z posledních přístavů na západním pobřeží, které vydržely celou válku neponičené bojem a byly nezbytné pro obnovu Francie.⁸³ A tak byla varianta s útokem zamítnuta.

Náhrada brigády nově zformovanými francouzskými jednotkami by si vyžádala, aby brigáda ponechala u přístavu část svých sil a podpořila tak obléhání dělostřelectvem a útvary týlového zabezpečení. Uvažovalo se také o tom, že by československou brigádu vystřídala polská

⁸¹ TEJCHMAN, s. 148.

⁸² MARŠÁLEK, s. 78–80.

parašutistická brigáda. Mezitím Československá samostatná obrněná brigáda dokončila doplňování personálních stavů. Generál Liška se domníval, že brigáda by byla schopna přesunu mezi 25. a 30. dubnem 1945. Britové začínali být nakloněni uvolnění brigády od Dunkerque.

Generál Ingr poslal 13. dubna do Košic telegram, ve kterém informoval o nasazení brigády na východ od Rýna, což mu potvrdil maršál Montgomery. Dne 18. dubna byly předmnichovské hranice Československa překročeny americkými vojáky. Téhož dne generál Ingr žádal generála Bruna Sklenovského, náčelníka československé vojenské mise v Londýně, aby se přimluvil u britských orgánů o nasazení brigády a leteckých sil v Československu. Hubert Ripka měl prosbu podpořit v politické sféře. Druhého dne poslal Sklenovský telegram s příslušnou žádostí maršálu Alanu Brookovi, který zastával funkci náčelníka britského imperiálního štábu. Dne 20. října roku 1943 britské ministerstvo války vydalo instrukci o nasazení československých sil. V instrukci byl stanoven jako konečný cíl soustředit československé pozemní jednotky na domácím území.

S případným přesunem brigády se objevovaly problémy týkající se logistické situace spojeneckých vojsk. Nepomáhal tomu ani Eisenhower, který nechtěl podřizovat vojenské akce politickým požadavkům. Zůstala jen možnost nasadit brigádu v severním Německu, kde operovala 21. skupina armád. I když to vypadalo, že brigáda nebude při osvobození Československa, alespoň se diskutovalo o tom, že bude nasazena v bojích na hlavní frontě. Ale naskytlo se další řešení.

Ještě 18. dubna 1945 přišel podle rozkazu generál Liška na velitelské stanoviště 21. skupiny armád. Britové požádali velitele československé brigády, aby z ní vyčlenil oddíl, který bude poslán k 3. americké armádě a bude reprezentovat československou armádu, až vstoupí na území Československa. Dne 19. dubna přiletěl velitel britské styčné mise u Československé samostatné obrněné brigády, plukovník H.

⁸³ FOUĐ, Karel, Vojáci zapomenuté brigády, Chanovice 2006, s. 13.

Bleecker, na velitelství 21. skupiny armád, kde podal informace o situaci brigády a byl instruován o návrhu vytvoření oddílu. Na poradě se také dozvěděl o připravovaných organizačních podrobnostech. Zprvu byla navrhována pro oddíl velikost praporu. Vzhledem k nedostatku tankových transportérů potřebných pro převezení tanků na delší vzdálenosti, nebyl vytvořen tankový prapor. Vhodnějším řešením bylo vyslat motorizovaný prapor, který k přesunu nepotřeboval transportéry navíc. Porada pokračovala do druhého dne. Velikost oddílu byla omezena na sto padesát mužů. Konkrétní složení oddílu měl uvážit generál Liška.⁸⁴

Plukovník Bleecker doporučoval brigádě vyslat napřed několik tanků a část motorizované pěchoty, ale Liška to odmítl, nechtěl rozptylovat své jednotky pro případ nasazení na hlavní frontě, o čemž se stále jednalo. Složení oddílu odpovídalo tomu, že Liška považoval formování oddílu za druhořadý úkol a samotný oddíl viděl jako symbolický útvar, který nedostane samostatný bojový úkol. Základní jednotkou se stala baterie protiletadlových děl, která byla doprovázena pěší četou a průzkumným družstvem. Vyčleněná jednotka byla nazvána Kombinovaný oddíl, Token force. Za velitele této jednotky vybrali důstojníka s odbornými znalostmi a s bohatými vojenskými zkušenostmi, podplukovníka dělostřelectva Aloise Sítka.⁸⁵ V oddílu byli vojáci z různých jednotek. Velká většina společně prošla boji na Středním východě.⁸⁶ Oddíl měl devět důstojníků a sto třicet dva mužů. Byl vybaven sedmi motocykly a dvaceti sedmi vozy, šesti lehkými protiletadlovými děly a sedmi obrněnými transportéry. S ohledem na vlastní strukturu byl Kombinovaný oddíl schopný pouze minimální úderné činnosti.

Dne 24. dubna v sedm hodin ráno začal Kombinovaný oddíl cestu k československým hranicím. Projel Německem a dostal se bez bojů do operačního prostoru 3. americké armády. Oddíl se k ní připojil 27. dubna a byl zařazen k 97. pěší divizi, která v té době bojovala nedaleko Aše a

⁸⁴ MARŠÁLEK, s. 80–82.

⁸⁵ Tamtéž, s. 82–83.

Chebu. Dne 28. dubna se československá jednotka dostala do Sickersreuthu, ležícího dvacet km od československých hranic. Druhého dne nahradila 97. pěší divize 1. pěší divizi na Chebsku a muži Kombinovaného oddílu museli zůstat v Německu ještě dva dny a čekat než dostanou další instrukce od nového nadřízeného velitelství. Dne 1. května v 8:45 českoslovenští vojáci vkročili na území předmnichovského Československa. Na hranicích proběhlo slavnostní vztyčení státní vlajky před nastoupenými vojáky z oddílu. V Chebu, kam oddíl dorazil téhož dne odpoledne, převzal část pořádkových a správních povinností.⁸⁷

Dne 5. května štábní kapitán Jiří Pujman vyslal poručíka Josefa Sommra, aby plnil funkci spojovacího důstojníka při americkém velitelství v Plzni. Tříčlenná spojovací skupina vyjela z Chebu. Přímo cestu přes Mariánské Lázně ještě ovládali němečtí vojáci. Jeli oklikou přes Německo do Rozvadova a na Tachov, odkud měli pokračovat s velitelstvím americké divize. To však bylo již u Plzně. Tam spojovací skupina přijela 6. května večer.

Poručík Sommer zajišťoval kontakt mezi národním výborem a velitelstvím americké divize, organizoval práce potřebné k obnovení zásobování, dopravy a veřejného pořádku. Spolupracoval při repatriaci osvobozených politických vězňů. Vojenské velitelství pražského povstání s ním udržovalo telefonické spojení. Snažil se získat podporu pro bojující povstalce v Praze, ale americké jednotky nesměly postupovat přes demarkační čáru. Do Plzně dorazil československý Kombinovaný oddíl 9. května. Po domluvě s americkým velitelstvím se usadil v Kyšicích, které leží necelých deset kilometrů na východ od Plzně.⁸⁸

K 12. květnu přestala být Československá samostatná obrněná brigáda podřízena 21. skupině armád maršála Montgomeryho a byla zařazena k 12. skupině armád generála Bradleye, který ji přiřadil k 3. americké armádě. O umístění brigády v osvobozených západních

⁸⁶ PECKA, s. 70.

⁸⁷ MARŠÁLEK, s. 83–84.

Čechách jednal generál Liška s velením 3. armády. Českoslovenští vojáci dostali rozkaz vystřídat příslušníky jednotek amerického V. sboru.⁸⁹

Ve dnech 12. a 13. května se začala přesouvat Československá samostatná obrněná brigáda z Francie do západních Čech. V tu dobu měla československá brigáda k dispozici 6200 mužů, 300 tanků, 230 obrněných vozů a transportérů, 1300 jiných vozidel a 96 děl a minometů.⁹⁰ Skupina ubytovatelů a předsunutý průzkum hledali lokace pro umístění brigády na území v prostoru jihozápadně od linie Zdemyslice–Nepomuk–Lnáře zasahující až ke Strážovu, Velharticím a Sušici. Dne 19. května dopoledne dorazil do Klatov první československý tank. Během dne přijížděly další československé jednotky, které se v průběhu dne rozmisťovaly po vybraných místech klatovského okresu. Ve Stříbrných Horách se usídlilo velitelství brigády a v Nalžovech bylo sídlo štábu. Dne 23. května vyměnila brigáda americké vojáky na demarkační čáře v úseku od Lnářů po Zdemyslice.

Od 18. května do 16. června podléhala brigáda velitelství V. sboru 3. americké armády. Po přesunu V. sboru do Německa spadala brigáda pod velení XXII. sboru. Dne 30. května se v Praze uskutečnila slavnostní přehlídka, které se zúčastnila i československá brigáda z Anglie. Po přehlídce se přesunula zpět na americkou stranu demarkační čáry. Dne 6. června byla její struktura přeorganizována a vznikl I. tankový sbor. Vybavení a zásoby dostával sbor od britské vojenské techniky do 12. července. Pohonnými hmotami a proviantem byl zásobován americkou armádou do konce srpna. Sbor setrval na demarkační čáře a pod velením americké armády do druhé poloviny září. V té době byla jeho činnost ukončena a jeho jednotlivé části se zařadily do posádek po celém území republiky.⁹¹

⁸⁸ PECKA, s. 71–73.

⁸⁹ FOUČEK, s. 17.

⁹⁰ PECKA, s. 73.

⁹¹ Tamtéž, s. 69–76.

3 OSVOBOZENÍ KLATOVSKA

3.1 Postup americké armády na Klatovsko

Američané si vytvořili předmostí k postupu na Klatovsko dobytím Svaté Kateřiny 28. dubna. Koncem dubna se také 2. pěší divize přesunula do Železnorudského průsmyku. Dne 29. dubna dobyli američtí vojáci Folmavu. V týž den postoupil z Německa přes Neukirchen a Svatou Kateřinu speciální oddíl a podnikl průzkumnou akci k Nýrsku, které bylo oslabené předešlou dělostřelbou. Do Železné Rudy přijely první tanky 2. jízdní průzkumné skupiny téhož dne ve tři hodiny odpoledne a postupovaly dále na Špičák.⁹²

Postup americké armády brzdil tuhý odpor u Nýrska a u Pajreku. Na americkou dělostřeleckou palbu reagovali Němci také dělostřeleckou palbou z pozic Volkssturmu u Pajreku. Američané byli nuceni se stáhnout zpět do Svaté Kateřiny. Dne 1. května se jim podařilo dostat do Nýrska a prohledat ho, zda se někde neskrývají němečtí ostřelovači. Američané se však v noci stáhli a město bylo zatím stále v rukách Němců.

Dne 2. května došlo k dalším střetům mimo jiné v obci Hůrka, jejíž starosta informoval Američany, že německé jednotky již ve vesnici nejsou. Američtí vojáci se u obce utábořili. Večer je však překvapila palba z kulometů a samopalů. Zorganizovali obranu a opětovali palbu. S vyžádanou podporou od dělostřelců v Železné Rudě byl německý útok odražen.

Druhého dne se ve Svaté Kateřině vzdal Američanům velitelský sbor pancéřové divize Wehrmachtu, který působil v Chudenicích. Dosáhlo se dohody, že divize se přemístí do železnorudského průsmyku, kde složí zbraně. Následující tři dny německé vojenské kolony s bílými prapory jely přes Janovice nad Úhlavou a Nýrsko. Po této kapitulaci ustali s bojem němečtí obránci Nýrska a Pajreku. Útočníci z SS a Volkssturmu sice

⁹² ROUČKA, Zdeněk, ...a přinesli nám svobodu, Plzeň 2005, neočíslované stránky.

přestali bojovat, ale nevzdali se, rozutekli se do okolních lesů. Posléze 4. května bylo Nýrsko osvobozeno.⁹³

Průzkumné akce směrem k obci Čachrov skončily prudkým útokem Němců na četou, která právě obsadila obec Javornou. Napadený oddíl se musel při ústupu probít z obklíčení. Přes noc se Američané skrývali v okolních lesích, kde počkali na pomoc, se kterou německé útočníky porazili.

Do Janovic nad Úhlavou přijely tanky 2. průzkumné eskadrony 5. května zhruba ve tři hodiny odpoledne. Američané odvezli zajatce. Druhého dne odpoledne do města dorazily další jednotky.

Jako v Plzni a dalších českých městech i v Klatovech občané 5. května povstali. Lidé slyšeli volání pražského rozhlasu o pomoc. Stále hrozilo nebezpečí ze strany gestapa, Schutzpolizei a posádek Wehrmachtu. V odpoledních hodinách přijelo na náměstí před hotel Bílá růže auto s československou státní vlajkou, které vezlo čtyři ozbrojené civilisty. Lidé na náměstí začali zpívat státní československou hymnu a strhávat německé nápisy, hákové kříže a orlice. Automobil byl vyslán plzeňským RNV, aby požádal o pomoc pro Plzeň Americké vojáky. Ti však ještě v Klatovech nebyli, a tak auto pokračovalo dále na Luby. Klatovští občané muže se zbraněmi považovali za partyzány, což je podnítilo k útokům proti okupantům.

Klatovská služebna gestapa, které velel Herman Winkelhofer, přestala fungovat a Wehrmacht se stáhl do kasáren. Vznikaly Revoluční gardy. Spojení nefungovalo nebo bylo přerušené, a tak německému vojsku nedocházely žádné rozkazy.⁹⁴ Členové RNV převzali ve městě moc, což sdělili veliteli Wehrmachtu v Klatovech, majoru Hornovi. Přijal tuto skutečnost a přislíbil konzultovat rozkazy svým mužům s RNV.

Členové Volkssturmu se sešli v sídle NSDAP. Z oken stříleli na revolucionáře, kteří na křižovatce u budovy ničili německé ukazatele. Pod

⁹³ JIRÁK.

⁹⁴ ROUČKA.

jejich palbou zemřelo pět civilistů a několik jich bylo zraněno, šestá oběť zemřela později v nemocnici. Střílení ukončil až Wehrmacht s majorem Hornem. Vojenský oddíl doprovázeli členové RNV. Vojáci Wehrmachtu odzbrojili příslušníky Volkssturmu a obsadili budovu.

Představitelem speciálních služeb OSS na Klatovsku byl Frank K. „Botek“ Binder.⁹⁵ Američtí parlamentáři přijeli do Klatov s bílou vlajkou před šestnáctou hodinou a vyjednávali v kasárnách u náměstí o možné kapitulaci. První tanky a džípy 2. jízdní průzkumné eskadrony XII. sboru vjely do Klatov po jednadvacáté hodině. Obyvatelé opět začali zpívat hymnu. Major Horn předal veliteli oddílu kapitánovi Billu Cunninghamovi kapitulaci Wehrmachtu v Klatovech. Téhož večera přijel do města předvoj 2. praporu 9. pluku 2. pěší divize. I přes kapitulaci posádky ve městě Američané nezaháleli, na náměstí a v jeho okolí rozmístili tanky do strážní pozice. Druhého dne další jednotky 2. pěší divize projížděly od Domažlic městem a pokračovaly na Přeštice a Plzeň.⁹⁶

⁹⁵ JIRÁK.

⁹⁶ ROUČKA.

3.2 Americká armáda v primárních pramenech obcí na Klatovsku

3.2.1 Americká armáda se blíží

Kronika města Klatov zachycuje i události z některých okolních obcí z pohledu Klatov. Zmiňuje se o bombardování na plzeňské Škodovy závody ve středu 25. dubna. Letadla dokonce letěla nad Klatovy, ale sirény nehlásily nebezpečí, protože nešel elektrický proud. Podle kroniky měli dělníci, kteří pracovali ve Škodových závodech, štěstí. Nálet byl ohlášen v anglickém rozhlasu, a tak nebyly v době náletu v továrně.

Záznam v kronice pokračuje událostí ze soboty 28. dubna, kdy kolem jedenácté hodiny mohli obyvatelé Klatov slyšet silnou dělostřelbu. Klatovští záložní důstojníci usuzovali, že se střílí ve vzdálenosti asi 25 kilometrů a někde na jihozápadě. Domněnky o tom, kde se střílí z děl, pomohla určit operátorka z Domažlic. Kolem dvanácté hodiny volala, aby oznámila, že musí přerušit telefonické spojení kvůli granátům, které dopadají do Domažlic. Kronikář dále zaznamenal, že Domažlice ještě nebyly osvobozeny, ale Všerubský průsmyk ano. V noci z 28. na 29. dubna vybuchl železniční vůz s municí. Usuzovalo se, že to byla práce partyzánů.⁹⁷

V neděli 29. dubna dopoledne se dělostřelba z jihozápadu opakovala, blíže než den před tím. Kronikář popisuje, jak se dozvěděl o boji o Nýrsko. Když se toho dne šel projít na klatovský kopec Hůrka, kolemjdoucí známí ho upozornili na to, že v Nýrsku hoří. Sám z Hůrky viděl kouř stoupající z místa, kde leželo Nýrsko. Později se dozvěděl o amerických tancích, které do města přijely, bojovaly s Němci, ale vrátily se.

V kronice je zaznamenán přesun německého vojska do Domažlic a Nýrska. Uvádí se zde, že celou noc ze 4. na 5. května projížděla auta s

⁹⁷ Kronika města Klatovy, 1905–1956, SOA Klatovy, fond 798, AM Klatovy, s. 337.

německým vojskem od Plzně. Potom se dozvěděli o kapitulaci německé pancéřové divize sídlící na Chudenicku.⁹⁸

V březnu a dubnu přes Čachrov prošlo hodně velkých skupin německých uprchlíků a německé armády stahující se do Bavor. Koncem dubna slyšeli střelbu z děl na přibližující se frontě. Ve dnech 2. a 3. května viděli občané oheň ze Zhůří, kde právě probíhaly boje Američanů s Němci. Příchod americké armády a osvobození čekali obyvatelé každou hodinou.⁹⁹

V Běšinech na konci dubna za noci jezdili Němci směrem na Železnou Rudu. Tento provoz ustal s blížícími se Američany. Každým dnem však procházela přesouvající se německá vojska. Obyvatelé slyšeli, jak se den za dnem blíží střelba z amerických děl.¹⁰⁰

Obyvatelé v Janovicích nad Úhlavou, jako všude, netrpělivě očekávali konec války. Dne 3. května ráno přijela do města německá rota v počtu asi dvou set mužů. Němečtí vojáci byli rozděleni do skupin a poté vykopali podél silnice vedoucí z Nýrska přes Janovice do Klatov jámy, do každé se vešel jeden voják. Autor kroniky se domníval, že jámy byly určené pro vojáky s pancéřovými pěstmi, aby útočili na americké obrněné vozy, které by se dostaly k městu. Jiné skupiny stavěly zátarasy u mostů. I přes tyto přípravy se už žádné boje v Janovicích neodehrály.

Dne 4. května se šířila mezi obyvateli zpráva o kapitulaci německé divize, která měla bránit Klatovsko. Téhož dne německá rota odjela z Janovic směrem k Nýrsku, vzdát se Američanům. Večer projížděly městem další německé jednotky do Nýrska do zajetí.¹⁰¹

3.2.2 Povstání

Povstání na Klatovsku měla v základu stejný průběh a charakter jako

⁹⁸ Kronika města Klatovy, s. 337–338

⁹⁹ Kronika města Čachrov, 1912–1971, SOA Klatovy, fond 728, AM Čachrov, s. 148–149.

¹⁰⁰ Kronika obce Běšiny, 1920–1957, SOA Klatovy, fond 4, MNV Běšiny, s. 84–85.

¹⁰¹ Kronika města Janovice nad Úhlavou, 1938–1948, SOA Klatovy, fond 781, AM

mnohá povstání na celém území Protektorátu. V Klatovech a okolních obcích se povstání odehrála 5. května a impulzem k nim bylo volání pražského rozhlasu o pomoc a zprávy o blížící se americké armádě. Povstání probíhala následovně: vyvěšovaly se československé a spojenecké vlajky, ničily se německé nápisy, ustavovaly se národní výbory, které se následně ujaly moci. Povstalci se vyzbrojovali zbraněmi sebranými německým vojákům nebo zbraněmi, které byly za války schovávány.

Vojenské německé posádky nebo němečtí uprchlíci, kteří v obcích pobývali, byli vyzváni ke kapitulaci do rukou zastupitelů národního výboru. Ve všech obcích se Němci vzdali nebo se dohodli na klidném odchodu směrem do zajetí k americké armádě. V Klatovech však došlo ke zvláštní situaci, která byla již popsána v předchozí kapitole.

Ve větších obcích, ještě před příjezdem americké armády, zajistil oficiální kapitulaci německých posádek důstojník OSS. V pramenech nejsou zmínky o rabování nebo národních mstách. Nadšení a euforie z konce války a okupace jsou vidět v nadpisech částí o osvobození v některých kronikách. Vzhledem k ukončení potlačování národa jsou typické citáty z děl českých vlastenců o znovuzrození národa.

V kronice II. dívčí školy v Klatovech začíná popis osvobození titulkem *Sláva–sláva–sláva!!*¹⁰² a citací z *Kšaftu umírající matky Jednoty bratrské* od J. A. Komenského: „*I já věřím Bohu, že pro přežití vichřic hněvu hříchů našimi na naše hlavy uvedeného, vláda věcí tvých k tobě se vrátí, ó lide český!*“¹⁰³ Za touto citací je kronikářův dovětek: „*A vrátila se, vrátila!*“¹⁰⁴

Den osvobození 5. května je v kronice města Klatovy zaznamenán podrobně. Zápis sděluje vysílání pražského rozhlasu na vedlejší stanici o pražském povstání kolem jedné hodiny odpoledne. Ve stejnou dobu se

Janovicen/Úhl, s. 524–525.

¹⁰² Kronika obecné školy Klatovy, 1940–1948, SOA Klatovy, fond 1952, Škola Klatovy, s. 183.

¹⁰³ Tamtéž.

¹⁰⁴ Tamtéž.

začali lidé shromažďovat na náměstí před radnicí. Zmiňuje se také o příjezdu Karla Botky z OSS, který jednal s majorem Hornem o kapitulaci. V kronice je napsán jako americký parlamentář, vojín Karol Botek. Ve městě se již vyvěšovaly československé, americké, anglické a sovětské vlajky. Zajímavý je zápis o tom, že Češi, kteří se odvážili přiblížit k budově NSDAP, byli ozbrojeni zbraněmi sebranými německým vojákům. V kronice je uveden seznam padlých s jejich profesí a věkem. Pět zemřelo na místě, mezi nimi šestnáctiletý učeň Jan Kodalík, a několik bylo raněno. Jeden postřelený zemřel později v nemocnici.

Hasiči nosili raněné přes náměstí, kde byl shromážděn dav. V lidech to vyvolalo znepokojení, které se zmírnilo poté, co z radnice bylo oznámeno, že německé vojsko budovu Kreislungu obsadilo a situaci uklidnilo. To rozhořčenému davu nestačilo. Svůj hněv si vybil na členovi krajského vedení strany Grünovi, který byl zatčen pro podezření střelby z budovy NSDAP. Když ho vedli do vězení, dav ho zbil do krve.

Kronikář píše o jednáních o kapitulaci a netrpělivém a napjatém čekání na americká vojska. Místním rozhlasem byli informováni o jejich brzkém příjezdu, ale stále se dlouho nikdo neobjevoval. Netrpělivé obyvatele uklidňoval projevem právě zvolený předseda místní národního výboru Karel Mazanec z balkonu radnice. Doporučoval v klidu čekat, co se bude dál dít, a mít důvěru v MNV, který se bude snažit zajistit ve městě klid a pořádek.¹⁰⁵

V kronice obecné školy v Klatovech se celý zápis o osvobození odlišuje červeným inkoustem. Kronikář popisuje události velmi subjektivně. V poledne 5. května obědval s rodinou. Po půl druhé se dozvěděl oknem od mladíka, který běžel kolem z města, že jsou na náměstí američtí důstojníci a lidé vyvěšují vlajky. Autor i jeho syn se šli přesvědčit. Autor cestou potkával skupiny mladíků, kteří se shromažďovali, aby pomohli s řízením situace. Autorův syn, který se vrátil z náměstí, zjistil, že ještě nemají doma vyvěšené vlajky. Československou

a všech spojenců, které doma vyráběli celý duben. Vlajky hned vyvěsili na průčelí svého domu. Autor k tomu poznamenal, že to byly první spojenecké vlajky v Klatovech a že později vyvolávaly u kolem jedoucích Američanů nadšené zdravení. Autor píše: „*Ač často mokří a znaveni, ihned ožili, jakmile spatřili svoji vlajku.*“¹⁰⁶

Dále je v kronice zaznamenáno vyjednávání o kapitulaci německé posádky. Autor píše o příjezdu dvou amerických důstojníků, kteří měli vyjednávat. Z radnice vyšel usmívající se německý důstojník. Od radnice lidé volali, že podepsal kapitulaci a vydal město bez boje. Autor byl očitým svědkem střelby u sídla NSDAP.

Poté byl se synem v hlídce u Lubského mostu. Zastavovali německá auta, která byla plná materiálu a chtěla s ním uniknout. Večer se jim však nepodařilo zadržet tři německé tanky. Palbou z německých tanků byli zranění dva členové hlídky. Jeden postřelený zemřel později v nemocnici. Posádka tanků po cestě z města v Lubech zastřelila čtyři osoby a další bezbranné osoby zranila.

Po chvíli hlídka zastavila obrněné auto přijíždějící z Lub do Klatov. Domněnku, že jsou to další prchající Němci, vyvrátila posádka, která vystoupila z vozidla se zdviženými pažemi a představila se jako Američané. Přijeli si pro velitele německé posádky, aby s ním dojednali podmínky kapitulace. Za autem následovala hlídka sedmi amerických tanků. Zastavily se u lubských cihelen, kam jim lidé z okolí nosili navařené čaje nebo kávy, přinesli rum, koňak nebo likéry, všechno co doma měli, buchty i chléb. Američané vděčně děkovali, ale za chvíli museli odmítat, jak už nemohli víc jíst a pít.¹⁰⁷

Ve zbylých dostupných čtyřech klatovských kronikách jsou popsány události z konce války a příchodu Američanů stručně a opakují se. Nejobsáhlejší kroniky byly první dvě. V těch zase například nebyla zaznamenána událost, která je popsána ve dvou školních kronikách a to,

¹⁰⁵ Kronika města Klatovy, s. 338–339.

¹⁰⁶ Kronika obecné školy Klatovy, s. 185.

že dav při strhávání německých nápisů a orlic vzal bustu Adolfa Hitlera z radnice a vhodil ji do kašny na náměstí.¹⁰⁷

Dne 5. května se lidé v Běhařově přidali k českému povstání. Starosta se snažil bránit občanům sundávat tabulky s německo-českými nápisy, protože se domníval, že je to předčasné. Z rádia se obyvatelé dozvěděli o bojích proti Němcům v Praze a z jiných zdrojů o povstáních v dalších městech. Téhož dne večer projely Běhařovem poprvé dva americké tanky ze směru od Pocinovic. Stejně tanky projely vesnicí ještě několikrát. Druhého dne obyvatelé viděli americkou pěchotu s tanky na cestě z Pocinovic do Libkova.¹⁰⁸

Dne 5. května byli obyvatelé Janovic stále v nejistotě. Němci již předešlého dne kapitulovali a Američané ještě nepřijeli. Volání pražského rozhlasu po poledni vyvolal u některých lidí revoluční náladu. Vrchní strážmistr Kotrč, velitel četnické stanice v Janovicích, na náměstí před četnickou stanicí střílel z pistole do vzduchu a poté vyvěsil československou vlajku. Lidé vyslechli volání pražského rozhlasu a vyběhli do ulic a na domech se vyvěšovaly československé vlajky. Na radnici byly vyvěšeny i vlajky spojenců. Revoluční národní výbor a československá branná moc přebraly kontrolu nad městem.¹⁰⁹

Zapisovatel kroniky měšťanské a střední školy v Janovicích dne 5. května po výzvě pražského rozhlasu odešel do školy vyvěsit československou vlajku, kterou ukrýval ve svém bytě. Školník vlajku hned vyvěsil a vápnem přetíral německé nápisy na i v budově školy. Společně v budově odstranili německé tabulky. Nad odpočívadlo mezi přízemím a prvním patrem vrátili bustu T. G. Masaryka, která musela být celou válku ukryta v kanálu s ústředním topením. Němečtí uprchlíci, přebývající v budově školy, jen překvapeně koukali, co se kolem nich děje a měli

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 183–188.

¹⁰⁸ Kronika obecné a národní školy Klatovy, 1940–1953, SOA Klatovy, fond 1951, Škola Klatovy, s. 51; Kronika obecné školy Klatovy, 1940–1948, SOA Klatovy, fond 1321, Škola Klatovy, s. 78.

¹⁰⁹ Kronika obce Běhařov (1918) 1927–1948, SOA Klatovy, fond 705, AO Běhařov, s. 241–243.

¹¹⁰ Kronika města Janovice nad Úhlavou, s. 539–540.

strach, aby se jim něco nestalo.¹¹¹

V obci Strážov proběhl 5. květen celkem v klidu. Místní se vyzbrojili zbraněmi, které našli v okolních lesích. Zbraně tam byli odhazovány Vlasovci nebo německými vojáky utíkajícími do Německa. Na silnicích do Strážova hlídkovaly stráže zorganizované na radnici. Ještě téhož dne večer vyděsila obyvatele zpráva, že od Janovic k nim míří esesáci. Ti do obce nedošli, schovali se v lesích okolo.¹¹²

Dne 5. května mezi třináctou a čtrnáctou hodinou Čachrov zachytil volání pražského rozhlasu o pomoc. Úředníci pošty zavolali pro informace do Plzně a poté vyvěsili československou státní vlajku. Velitel četnické stanice oznámil, že moc nad obcí převzaly české úřady. Obyvatele byli vyzváni k odstraňování německých nápisů. Státní vlajky se vyvěšovaly na všech domech.

Před poštou a četnickou stanicí se shromažďovali obyvatelé očekávající příjezd Američanů. V patnáct hodin byli Američané na protektorátní hranici, kde zabezpečovali německou pohraniční stráž. Členové sboru dobrovolných hasičů od třinácté hodiny hlídkovali.¹¹³

V poledne 5. května z volání pražského rozhlasu o pomoc obyvatelé Běšin pochopili, že začal boj o osvobození. To se jim potvrdilo, když četnický strážmistr předal rozkaz ONV v Klatovech k odstranění německých nápisů a přípravě státní vlajky. Obyvatelé ihned začali ničit německé nápisy všude ve vesnici, i před německými vojáky, kteří ještě neodešli. Mezitím vznikl MNV a převzal vedení ve vesnici.

Vrchní četnický strážmistr byl vyslán za velitelem německé posádky, která v ranních hodinách 5. května přišla do Běšin. Strážmistr vyzval velitele, aby se vzdal. Německý velitel odmítl kapitulovat, ale řekl, že pokud mu bude zajištěn klidný odchod, nebude útočit proti obyvatelstvu.

¹¹¹ Kronika měšťanské a střední školy Janovice nad Úhlavou, 1940–53, SOA Klatovy, fond 1935, Škola Janovice, s. 101–102.

¹¹² Kronika města Strážov, 1921–1959, SOA Klatovy, fond 918, AM Strážov, s. 223–224.

¹¹³ Kronika města Čachrov, s. 149–150.

Odchod s posádkou mu byl povolen.¹¹⁴

Podle kroniky obecné, národní a základní školy v Běšinech čekali obyvatelé netrpělivě na Američany a měli strach z možného boje s ozbrojenými německými jednotkami, které se pohybovaly po okolí.¹¹⁵

Do Běšin se dostávaly zprávy o bojích proti okupantům v celé republice a o blížících se Američanech, kteří přijedou každou chvílí. V pět hodin odpoledne se obyvatelé dozvěděli, že jsou již téměř v Čachrově, sousední vesnici jižně od Běšin.¹¹⁶

Od rána 5. května v Bolešinech slyšeli rádio hlásit jen česky a odpoledne slyšeli volání o pomoc z rozhlasu. V Bolešinech nepřetržitě přšelo, přesto obyvatelé vyvěšovali vlajky.¹¹⁷

Po volání pražského rozhlasu 5. května se lidé v Mochtíně vzbouřili. Dva občané s pomocí žebříku a hnědé barvy ničili německé nápisy. S napětím poslouchali zprávy z rádia i zprávy z vyprávění o tom, jak okolní města bojují s okupanty. Dne 6. května se konala ustavující schůze místního národního výboru. Za předsedu byl zvolen řídící učitel. To se však změnilo po nařízení okresního národního výboru, které bylo vydáno na základě příkazu velitele americké armády v západních Čechách. Nařízení předepisovalo pověřit vedením obce, tedy zvolit do čela MNV, starosty, kteří zastávali tento úřad před 15. březnem 1939. Dne 7. května byl zvolen nový předseda obce, starosta z doby před určeným datem.¹¹⁸

Dne 5. května se v obci Zavlekov rychle rozšířila zpráva o volání pražského rozhlasu o pomoc. RNV převzal moc. Němečtí uprchlíci byli odzbrojeni, národní vlajky byly vyvěšeny a německé nápisy se

¹¹⁴ Kronika obce Běšiny, s. 85–86.

¹¹⁵ Kronika obecné, národní a základní školy Běšiny, 1940–1975, SOA Klatovy, fond 1248, Škola Běšiny, s. 45.

¹¹⁶ Kronika obce Běšiny, s. 86.

¹¹⁷ Kronika obecné, národní a základní školy Bolešiny, 1940–1962, SOA Klatovy, fond 1254, Škola Bolešiny, s. 60.

¹¹⁸ Kronika obce Mochtín, 1919–1947, SOA Klatovy, fond 850, AO Mochtín, s. 314.

zabarvovaly. V Zavlekově se při povstání proti okupantům neodehrály žádné vážné incidenty.¹¹⁹

3.2.3 Příjezd americké armády

Všechna česká města očekávala příjezd osvobozené armády. V západních Čechách vítali americkou armádu s velkou radostí a úlevou. Některými vesnicemi projížděli Američané dál do dalších měst, kde mohlo ještě hrozit nebezpečí. Přivítání bylo ve všech městech podobné. Nejvřelejší vítání probíhalo v českých městech na území Protektorátu. Shromážděný dav dával vojákům květiny, jídlo a pití. I ze strany vojáků, kteří byli nejprve trochu překvapeni upřímným vítáním, byla vidět radost. Z primárních pramenů lze sestavit, jak Američané postupovali západními Čechami. Ve vesnicích a městech na důležitých komunikacích se američtí vojáci objevili nejdříve a poté očišťovali okolí.

V Klatovech 5. května v sedm hodin večer bylo rozkazem vyklizeno náměstí pro přijíždějící tanky. Ty však přijely až po deváté hodině. Kronikář k této události napsal: *„Teprve po deváté večerní hodině zaduněla dlažba ve Vídeňské ulici (dnes 5. května) a těžké americké tanky přijížděly na klatovské náměstí. Nepopsatelný jásot a křik shromážděného lidu bouřil ulicemi a náměstím.“*¹²⁰ Radost z osvobození od německé nadvlády však byla střídána obavami o Prahu.

Další zápis v klatovské kronice pokračuje pod titulkem *V osvobozené republice.*¹²¹ Neděle 6. května se v Klatovech odehrála jak ve slavnostním, tak truchlivém duchu. Amerických vojáků ve městě přibývalo. Po silnici vedoucí od Domažlic přijela motorizovaná pěchota, která z Klatov pospíchala k Plzni. Poté městem projela ve stejném směru také část tanků a dělostřelectvo. Obyvatelé zároveň sledovali, jak Američané

¹¹⁹ Kronika obecné, národní a základní školy Zavlekov, 1940–1976, SOA Klatovy, fond 2041, Škola Zavlekov.

¹²⁰ Kronika města Klatovy, s. 341.

odzbrojují posádku Wehrmachtu a umisťují je v kasárnách pětatřicátníků.

Klatovský kronikář poznamenal, že i přes ne příliš hezké počasí většinu dne přelo a foukal vítr, panovala ve městě radostná nálada a na náměstí i v ulicích bylo plno měšťanů i lidí z okolního venkova. Pokračovalo napětí a strach o Prahu. V kronice města je zaznamenáno, že boje v Praze pokračovaly do 9. května, i když 8. května Německo podepsalo kapitulaci na všech frontách.¹²²

Dne 5. května v půl druhé odpoledne dorazily do Čachrova první americké obrněné vozy. Američtí vojáci okamžitě zabezpečili budovu měšťanské školy, kterou do té doby obývali němečtí vojáci. Prohlídli a zajistili Čachrov i obce v okolí.¹²³

Při revoluci v Čachrově se jednalo s německým velitelem lazaretu a vedoucím Hitlerjugend, aby akceptovali nové poměry a aby se vzdali, což ani jeden neudělal. Když přijeli američtí vojáci do Čachrova, ještě téhož dne deputace amerických vojáků obsadila německý lazaret. Do rukou Američanů se velitel lazaretu vzdal. Němečtí zajatci byli střeženi ve školní budově. Bez povolení amerických vojáků ji nesměli opustit. To se později rozšířilo i na prostor kolem školy. Němcům se však dařilo prchat v noci k hranicím. Členové Hitlerjugend uprchli po dvou týdnech.¹²⁴

Později část americké jednotky pokračovala v postupu do vnitrozemí. Američtí vojáci, kteří zůstali, zaujali obranné postavení s tanky na komunikacích vedoucích z Čachrova. Kolem sedmnácté hodiny přijeli vyslanci z Plzně. Žádali amerického velitele o obsazení Plzně. Kronika se nezmiňuje o odpovědi na tuto žádost. Americkou armádu nadšeně vítali obyvatelé Čachrova i lidé žijící v širokém okolí.¹²⁵

V Běšinech se 5. května kolem sedmnácté hodiny všichni připravili s květinami a praporky k silnici, aby mohli přivítat osvoboditele. A konečně

¹²¹ Tamtéž.

¹²² Tamtéž.

¹²³ Kronika města Čachrov, s. 150.

¹²⁴ Kronika měšťanské, střední a základní školy Čachrov, 1940–1969, SOA Klatovy, fond 1861, Škola Čachrov, s. 33.

se jich dočkali. První vjela do obce pancéřová čela, která zastavil početný jásající dav. Starosta Běšin je uvítal. Přátelské vítání Čechů vyvolalo u Američanů radost. Občané zdobili americká auta květinami a československými praporky. První Američané po chvíli odjeli směrem do Klatov. Zhruba o půl hodiny později dorazili další, kteří už dál nejeli. Byli také vítáni s velkou radostí a každý se snažil americkým vojákům zpříjemnit pobyt.¹²⁶

Dne 5. května v sedmnáct hodin přijely první americké tanky také do Janovic. Dva tanky střední velikosti přijely od Běhařova, obce sousedící s Janovicemi na východě.¹²⁷ Janovický občan Dr. František Lom uvítal první Američany v angličtině. Americký velitel poděkoval za uvítání v rozhlasě.¹²⁸ Američané byli vroucně vítáni a obdarováni pečivem, vínem, československými praporky a květinami. Nadšená mládež vztyčila vysokou máj ozdobenou československou vlajkou. Dva tanky ve městě nezůstaly a asi po půl hodině odjely pryč.

Dne 5. května čekali americkou armádu lidé ve Vrhavči u hasičské kolny. Připravili brány z bříz, ozdobené pentličkami, praporky a jen československou vlajkou, protože americkou neměli. Občané měli slavnostní náladu. Když američtí vojáci přijeli, podala jim dcera vrchního četnického strážmistra ve Vrhavči chleba se solí.¹²⁹

Dne 6. května dorazili Američané do Újezda u Plánice. Obyvatelé byli překvapeni přátelským a štědrým přístupem amerických vojáků. Rozdávali čokolády, konzervy a cigarety.¹³⁰ Američané byli také nadšeni. Zhruba po hodině odjeli z vesnice směrem na Klatovy. Dne 9. května se do Újezda američtí vojáci vrátili a umístili v blízkosti obce tři děla. Američané se ubytovali po hospodářstvích. Místní byli ohromeni

¹²⁵ Kronika města Čachrov, s. 150.

¹²⁶ Kronika obce Běšiny, s. 86–87.

¹²⁷ Kronika města Janovice nad Úhlavou, s. 542.

¹²⁸ Kronika obecné a národní školy Janovice nad Úhlavou, 1940–1953, SOA Klatovy, fond 1781, Škola Janovice nad Úhlavou, s. 137–138.

¹²⁹ Kronika obecné a národní školy Vrhavč, 1931–1955, SOA Klatovy, fond 1782, Škola Vrhavč, s. 74.

americkým zásobováním. Ve školní kronice se Američané na památku podepsali.¹³¹

V Měčíně se 5. května o povstání v Praze dozvěděli lidé telefonicky. V jednu hodinu odpoledne dostali občané zprávu, že Američané jsou již blízko Měčina. Než se všichni shromáždili, byl slyšet hukot přijíždějících tanků od Nedanic. Několik tanků pokračovalo v přesunu do Radkovic. Pěší vojáci a další tanky a protiletadlová děla pobýli v Měčíně tři dny. Poté se přesunuli na demarkační čáru do Nepomuku.¹³²

Dne 6. května se i přes nepříznivé deštivé počasí shromažďovali obyvatelé Janovic na náměstí. Víтали nově příchozí americké vojáky. Tanky a pěchota přijely z Nýrska, ležícího jihovýchodně od Janovic. Dostalo se jim opět srdečného uvítání a obdivu. V kronice se k tomu o pocitech příchozích vojáků píše: *„Byli dojati tou slávou, neboť Janovice byly po jejich průjezdu nepřátelským Německem první českou obcí, kde je přijímala láska lidí, tolik let čekajících na konec německé okupace.“*¹³³ Americká jednotka se zdržela hodinu a pokračovala v cestě směrem na Klatovy.¹³⁴

Dne 9. května přijely první americké tanky do Zavlekova. Obyvatelé vítali osvoboditele s velkou radostí i se slzami dojetí v očích. Američtí vojáci obsadili vesnici a s lidmi vycházeli dobře.¹³⁵

Dne 12. května se obyvatelé Janovic dozvěděli, že v jejich městě bude umístěna americká posádka. Měla být situována do školní budovy, ve které před tím byli němečtí uprchlíci a kterou se dobrovolníkům podařilo uklidit do večera téhož dne ještě před příjezdem amerických vojáků. Ti přijeli téhož večera s dvanácti tanky a asi sto padesáti muži. V

¹³⁰ Kronika obce Újezd u Plánice, 1933–1967, SOA Klatovy, fond 956, AO Újezd, s. 109–110.

¹³¹ Kronika obecné, národní a základní školy Újezd u Plánice, 1939–1962, SOA Klatovy, fond 1500, Škola Újezd u Plánice, s. 43–45.

¹³² Kronika obce Měčín, 1914–1963, SOA Klatovy, fond 839, AO Měčín, s. 130–132.

¹³³ Kronika města Janovice nad Úhlavou, s. 543.

¹³⁴ Tamtéž, s. 542–543.

¹³⁵ Kronika obecné, národní a základní školy Zavlekov, 1940–1976, SOA Klatovy, fond 2041, Škola Zavlekov.

příštích dnech dorazilo další vojsko, dokonce s černochoy a míšenci.¹³⁶

Na konci dubna se k obyvatelům Červeného Poříčí dostaly zprávy o tom, že je americká armáda na českých hranicích. Dne 5. května přijeli na džípech první američtí vojáci. Několik jich vystoupilo z vozů. Hledali Němce a postavili hlídky u silnic a cest. Ostatní jeli dále do Přeštic. Někteří vojáci na hlídkách byli ozbrojení, někteří byli neozbrojení. Po silnici vedoucí z Klatov do Plzně jezdily americké vozy nepřetržitě několik dní.¹³⁷

Ve Strážově slyšeli průběžně zprávy o tom, že americké vojsko je u Svaté Kateřiny a že bylo s tanky v Nýrsku. V osm hodin ráno 6. května přijel jeden džíp s třemi americkými vojáky. Zjistili, že nehrozí žádné nebezpečí a odjeli. Po půl hodině přijeli další džípy. Odpoledne byla horní i dolní část strážovského náměstí plné tanků.¹³⁸

Dne 6. května opustili němečtí vojáci Bolešiny za doprovodu Američana dr. Botka. Odjeli do Klatov, kde se vzdali. V ten samý den projely obcí poprvé americké vozy značené bílou hvězdou. Obyvatele Američany nadšeně zdravili. Druhý den američtí vojáci přijeli a zabydleli se v horní části obce. Po slavnostním přivítání, které připravili místní muzikanti, se poprvé tancovalo na návsi. Dne 9. května večer Američané opustili Bolešiny.¹³⁹

Dne 7. května Mochtínem projela po osmé hodině ráno kolona amerických tanků a dalších vozidel. Občané nadšeně vítali Američany, kteří přijeli od Železné Rudy přes Klatovy. Mladí i dospělí přijali osvoboditele s nadšením a pohostili je tím nejlepším, co kdo měl, hned jak přijeli a zastavili se před obecní úřadovnou. Brzy odpoledne začala hrát muzika. Po dlouhé době zase v obci zazněla státní hymna a národní písně.¹⁴⁰ V kronice je zachycena atmosféra spontánní oslavy osvobození:

¹³⁶ Kronika města Janovice nad Úhlavou, s. 543–546.

¹³⁷ Kronika obce Červené Poříčí, (1912)1923–1964, SOA Klatovy, fond 734, AO Červené Poříčí, s. 126–127.

¹³⁸ Kronika města Strážov, s. 224.

¹³⁹ Kronika obecné, národní a základní školy Bolešiny, s. 60–61.

¹⁴⁰ Kronika obce Mochtín, s. 315–316.

„Zarosené oči všech občanů svědčily o dojetí a radostné náladě, která ovládala všechny naše občany při vzpomínce, že nám vítězové přinesli mír a že se končí útrapy našeho těžce zkoušeného národa, který bude opět žít svobodně ve své drahé domovině cizáků zbavené.“¹⁴¹

Dne 13. května přijela do Běhařova americká obrněná jednotka se sto třiceti muži, deseti tanky, obrněnými vozy a kuchyní. Američtí vojáci se ubytovali v novostavbě Domova mládeže.¹⁴²

Dne 7. května projížděly Klenovou americké tanky směrem do Strážova. V Javoře, vesnici na cestě mezi Klenovou a Strážovem, se objevili tři američtí důstojníci, kteří oznámili příjezd Američanů na Klenovou druhý den. Obyvatelé Klenové připravili uvítání, ale nikdo nepřijel.¹⁴³ Dne 4. června přijeli neočekávaně na Klenovou američtí vojáci. Jednotka měla dvě stě padesát mužů, čtyři důstojníky a velitele. Chlapcům z vesnice se líbila divizní nášivka, kterou vojáci měli – hlava indiánského náčelníka na bílé hvězdě.¹⁴⁴

3.2.4 Pobyť

Pobyť americké armády změnil život měst a vesnic, kde se ubytovala či alespoň na chvíli pobyla. To platí i o okolních místech osídlení. Američané pomáhali udržovat pořádek a řešit situace s německými vojáky. K ubytování využívali nejčastěji školních budov a soukromých bytů. Dále přebývali pod svými stany, v sokolovnách či v hospodách. Na americké armádě Češi nejvíce obdivovali jejich zásoby. Měli všechno možné, zvláště to, čeho se lidem v okupovaných zemích po celou dobu války nedostávalo. Jediné, po čem Američané nejvíce toužili a čím je armáda nezasobila, byl alkohol. Za alkohol byli ochotni vyměnit hodně věcí. Kvůli alkoholu docházelo i k incidentům. Mnozí obyvatele měst a zvláště vesnic

¹⁴¹ Tamtéž, s. 316.

¹⁴² Kronika obce Běhařov, s. 246.

¹⁴³ Kronika obecné, národní a základní školy Klenová, 1940–1971, SOA Klatovy, fond 1780, Škola Klenov, s. 58.

poprvé viděli černochoha či míšence. Američané přivezli jazzovou hudbu, kterou znali jen někteří z doby ještě před válkou nebo z odposlechu zakázaného amerického či anglického rozhlasu. Na mnoha místech se konaly taneční zábavy. Jak vyplývá z některých kronik, taneční zábavy byly v Protektorátu zakázané. Velkým problémem ve většině obcí bylo dorozumět se s osvoboditeli. Někteří Češi uměli anglicky a naopak někteří američtí vojáci, potomci československých přistěhovalců, uměli česky nebo slovensky. Ostatní, kteří neuměli řeč toho druhého, se museli domlouvat aspoň gesty. Při pobytu v Čechách se američtí vojáci věnovali i nevojenským věcem, například sportu. Dokonce se hráli v Klatovech se svými hostiteli několik zápasů, například v košíkové, či uskutečnili závody v lehké atletice.

Ve čtvrtek 10. května zadrželi američtí vojáci v Klatovech ozbrojenou skupinu německých vojáků s tanky. Po sedmé hodině ranní vyzýval městský rozhlas obyvatele, aby se nezdržovali v prostoru, kde byla ozbrojená skupina zadržena, a aby se radši schovali v domovních krytech, kdyby došlo k boji. Ozbrojená skupina chtěla projet městem. Nakonec se němečtí vojáci vzdali. Byli odzbrojeni a umístěni ve škole na Husově náměstí.

V kronice města Klatovy jsou zaznamenány přesuny amerických jednotek mezi 14.–17. květnem, kdy se ve dne i v noci tanky a dělostřelectvo střídali s americkou pěchotou. Američané také pomáhali chytat německé vojáky, kteří se schovávali v okolních lesích a po nocích přepadali domy v okolí.¹⁴⁵

Klatovská kronika města zaznamenala přesun americké armády z Klatov. Dne 11. července, kdy se americká 8. pěší divize přesunula z Klatov směrem k Plzni. Při odchodu německých zajatců z Klatov 30. července a 1. srpna, se lidé rozčilovali, že Američané první části povolili si

¹⁴⁴ Tamtéž, s. 63.

¹⁴⁵ Kronika města Klatovy. s. 344.

při pochodu zpívat.¹⁴⁶

O pobytu americké armády v Klatovech podávají zprávy i noviny. V městském divadle v Klatovech se hrálo představení Prodané nevěsty v režii Plzeňské opery, která tak připravila klatovským občanům a americkým hostům nezapomenutelný večer. První představení Prodané nevěsty v osvobozené vlasti chytlo za srdce diváky jak klatovských tak amerických diváků.¹⁴⁷

Američané prostřednictvím novin chtěli oslovit klatovskou mládež. Američanům se líbil klatovský stadion. Považovali ho za vzácnost, když byla po Evropě města zničena válkou, a za jeden z nejlepších ve Střední Evropě. Proto je udivovalo, že klatovská mládež se nevěnuje aktivní lehké atletice. Američané proto uspořádali americký sportovní den, aby zahájili užívání „chlouby Klatov“, jak stadion ve vzkazu nazvali. Doufají, že rušný život a zájem o sport bude pokračovat i po sportovním dni a že stadion bude užíván jako v době před válkou.¹⁴⁸

O sportovním dnu v Klatovech vydal stručnou zprávu plzeňský Svobodný směr. Stadion měl novou závodní dráhu, nová sedadla, vstupní schodiště a vše bylo nově natřeno. Diváci byli překvapeni, jak rychle byl stadion upraven. Ve sportovní den zdobily stadion vlajky všech spojeneckých národů a v čele stadionu vysela československá vlajka společně s americkou. Než byl sportovní den zahájen, zazněla československá a americká hymna. Počasí sportu nepřálo, a tak nebylo dosaženo nějakých zvláštních sportovních výkonů. Diváky nejvíce zaujali běžecké disciplíny. Američané se touto akcí předvedli svým hostitelům jako výborní pořadatelé a organizátoři. Tři americké kapely o počtu tři sta

¹⁴⁶ Kronika města Klatovy, s. 349–350.

¹⁴⁷ Prodaná nevěsta v městském divadle, Život v Klatovech, Nový den, č. 69, 3. srpna 1945, s. 3.

¹⁴⁸ Vzkaz Američanů klatovským sportovcům, Mladé Klatovsko, č. 1, 4. 8. 1945.

mužů hrály v průběhu závodů. Na sportovní den se přišlo podívat na tři tisíce diváků.¹⁴⁹

Američtí vojáci vydávali v Klatovech svůj časopis, který se jmenoval The Twentieth Castle. Časopis tiskla tiskárna Závod tiskařský a nakladatelský v Klatovech. Vycházel jednou za čtrnáct dní. Zasílali ho do Spojených států, aby Američané doma viděli, jak jejich vojáci žijí v Československu.¹⁵⁰

Dne 9. října uveřejnila pro obyvatelstvo Americká vojenská správa pro civilní záležitosti v Klatovech v plzeňském deníku Nový den upozornění o výměně okupačních marek, kterými do té doby platili američtí vojáci, za československé peníze. Obyvatelé mohli peníze měnit do 8. října do sedmnácti hodin. Dále se v upozornění poukazyvalo na to, že marky po tomto termínu nebudou již vyměňovány a že američtí vojáci mohli k placení používat jen československé peníze.¹⁵¹

Americká posádka zapůjčila městu nákladní auta, aby se mohlo dovézt uhlí pro průmyslové podniky. Největší nedostatek uhlí byl v plynárně, která omezila výdej plynu nejen v domácnostech ale i na veřejné osvětlení.¹⁵²

Američané pomohli městu zásobit se potřebným množstvím dříví. Dne 22. října s nákladními auty navezli dříví. Pomohli MNV přestát problémy, které se vyskytly při dopravě uhlí a dříví. Autor článku vyjadřuje přání všech a to že by byli rádi, kdyby bylo více takových zpráv o spolupráci klatovského MNV s americkými vojáky v Klatovech stejně jako v Plzni.¹⁵³

V Janovicích nad Úhlavou se vojáci s tanky utábořili na prostranství

¹⁴⁹ Americký sportovní den v Klatovech, Svobodný směr, č. 50, 1. 8. 1945, s. 4.

¹⁵⁰ V Klatovech je tištěn americký časopis, Mladé Klatovsko, č. 2, 11. 8. 1945.

¹⁵¹ Americká vojenská správa, Nový den, č. 123, 7. října 1945, s. 2.

¹⁵² Co nového v Klatovech, Nový den, č. 130, 16. října 1945, s. 3.

¹⁵³ Američané pomáhají našemu městu, Mladé Klatovsko, č. 13, 27. 10. 1945.

mezi školním hřištěm a řekou Úhlavou. První noc spala většina vojáků venku pod stany vedle tanků a jen několik jich spalo v budově školy. Od příští noci tam spali všichni. S příchodem amerických vojáků pronikl do města nový styl života. Američané navštěvovali hostince, seznamovali se nebo postávali na náměstí. Jednou na náměstí dávali dětem čokoládu. Nabízeli cigarety i nedospělým chlapcům. Američané odhazovali dlouhé nedopalky cigaret, tzv. číky a kluci je sbírali pro starší bratry nebo otce, kteří je použili na balení nových cigaret.

Používali telefon, jakoby to byla samozřejmost. Každý důstojník měl jeden telefon natažený do bytu, pokud bydlel v soukromém bytě. Většina džípů parkovala před školou. Obyvatelé považovali jízdu Američanů v džípech za divokou a riskantní. Letní hřiště u školy využívali k hraní různých her. Dlouhé chvíle Američanům krátily malé taneční orchestry, které hrály jazz.

Američané využívali k vaření školní kuchyni, ale ještě měli polní kuchyni venku u školní tělocvičny. Byli dobře zásobováni a hlavně surovinami, které nebyly za války pro všechny dostupné: kakao, citrusy a šunky. Když jim nějaká porce zbyla, dávali ochutnat dětem postávajícím u školy. Líbila se jim česká děvčata. K usnadnění sblížování s nimi měli Američané vždy k nabídnutí čokoládu. Ze začátku ji ani nepotřebovali. V kronice se píše, že „bylo přitažlivé pobavit se s těmito tak trochu exotickými vojáky a zatančit si s nimi“.¹⁵⁴ Američtí vojáci se však na schůzkách chovali horlivě a drze a děvčata se začala chovat zdrženlivě. Někteří američtí vojáci uměli německy a tak si pro dámskou společnost jezdili do sousedního Nýrska, odkud vozili Němky, které kvůli své situaci nebyly tak ostýchavé jako česká děvčata. Přítomnost Němek a sblížování s Američany na janovické zábavě se však nelíbila ostatním českým obyvatelům. Osvoboditelé měli rádi taneční zábavy. V janovické sokolovně se konaly zábavy často. První týden pobytu Američanů každý den. Nevadilo jim, že ztráceli plechovky od nábojů. Kanistry na benzín

měnili za alkohol.¹⁵⁵

Nedaleko města udělali letiště, kde měli postavené stany a zavedenou elektřinu z vlastních generátorů. Poslouchali rádio a s letadly kroužili nad regionem. Lítali s nimi i někteří obyvatelé. Dne 30. srpna se američtí vojáci přesunuli do zámku v Běhařově, aby uvolnili školní budovu pro výuku. Škole věnovali klavír, několik kusů nábytku a částku přes sto tisíc korun za způsobené škody. Hasičský sbor v Janovicích dostal od Američanů přenosnou motorovou stříkačku. Za svého pobytu ve školní budově ji používali na vhánění vody do školního vodovodu, který byl rozbitý.¹⁵⁶

Mezi americkými vojáky ve Strážově byl také černochoch. Vojáci s sebou měli hodně věcí. Autor strážovské kroniky usuzoval, že z Německa. Jeden voják měl foukací harmoniky a další zase hodně hodinek na jedné ruce. V té době bylo i cukroví na lístky a tak se obyvatelům ve Strážově zdálo, že jsou Američané velice dobře zásobovaní. Vojáci měli dost čokolády a žvýkaček, ale chyběl jim alkohol, za který byli ochotni dát cokoli.¹⁵⁷

V Běšinech se američtí vojáci ubytovali na obvyklých místech – ve škole, v hospodách, v sokolovně a v soukromých bytech, ale i v místním lihovaru. Za dobrosrdečnost a pozornost obyvatel dávali Američané různé dary – cigarety, čokoládu, bonbony nebo konzervy. MNV v Běšinech se hned dohodl s americkým velitelem na rozvržení služeb na hlídkách v obci a na silnicích. Na nočních a denních hlídkách se střídali vojáci s civilisty. Civilní stráž dostala zbraně vykopané ze sklepa pod lihovarem.¹⁵⁸

Američané, kteří přijeli do Běšin jako druží a ubytovali se ve škole, si v bytě řídícího učitele připravili večeři a ohřáli se u teplých kamen. Američtí vojáci z třetí vlny ubytovaní ve škole se chovali jako doma. Když něco potřebovali, slušně o to požádali. Pokud si něco půjčili bez dovolení,

¹⁵⁴ Kronika města Janovice nad Úhlavou, s. 548.

¹⁵⁵ Tamtéž, s. 546–549.

¹⁵⁶ Tamtéž, s. 550.

¹⁵⁷ Kronika města Strážov, s. 225.

vrátili to v pořádku na své místo. V Běšinech se chovali slušně, byli dobrosrdeční a všichni je rádi viděli. Oddíl pobyl ve škole čtyři dny.¹⁵⁹

V Čachrově umístili Američané po příjezdu velitelství do prvního patra hospody u Chalupovských. Dne 6. května odvedla americká stráž Německé zajatce do Klatov.

Americké jednotky opustily Čachrov asi po pěti dnech. Jednotky amerického vojenského Červeného kříže nastoupily za první Američany. Od 5. května po dobu jednoho týdne žili lidé v Čachrově nevšedním životem. Pohybovali se mezi osvoboditeli a skoro nikdo se nevěnoval práci.¹⁶⁰

V Mochtíně zůstalo tři sta šedesát amerických vojáků. Odpoledne 5. května se ubytovali. Ve škole, kde byly místnosti předem připraveny k obýváním, se jich zabydlelo nejvíce. Spali i pod stany na zahradě u školy. Dělali si táborové ohně a zpívali a hráli na kytary a housle. Po domech bydlelo pět nebo i více vojáků. Všichni rádi hostili osvoboditele a oni zase opláceli svou vděčností svým domácím. Američané nazývali své domácí „papa“.

Vojáci litovali, že se nemohou se všemi v obci domluvit. Podle mochtínské kroniky umělo anglicky mluvit i psát pár mužů z vesnice, kteří před válkou žili v Americe. Kdo neuměl anglicky, komunikoval s osvoboditeli méně, ale dorozuměl se s nimi gesty. Někteří američtí vojáci uměli výborně česky nebo slovensky. Vypomáhali s tlumočením a pozorným posluchačům vyprávěli, jaký je život v Americe, co se tam událo před začátkem války a o svém prezidentovi.

Rodiny, u kterých vojáci bydleli, od nich dostávali vzácné potraviny. Na oplátku vesničané dávali Američanům čerstvá vajíčka. Američtí vojáci rozdávali po dvaceti nebo po sto kusech cigarety Camel nebo Lucky Strike. Každý velice ocenil tyto cigarety americké značky, protože za okupace činila denní dávka cigaret dva kusy na den.

¹⁵⁸ Kronika obce Běšiny, s. 87–88.

¹⁵⁹ Kronika obecné, národní a základní školy Běšiny, s. 42–47.

Obyvatelé obdivovali americké vozy. Ať obrněné vozy nebo džípy, všechny se jim zdály praktické a důmyslné. Po příjezdu obrněné vozy zaujaly obranné pozice na komunikaci od sousední vesnice Kocourkov, odkud byl očekáván útok od nepřítele. K útoku již nedošlo.

Američané se vůči místním chovali zdvořile a důvěřivě. Vesničané si toho vážili a opláceli jim to, jak nejlépe mohli. Vojáci vozili každého do města nebo zpět. Dalekohledy nebo fotoaparáty a další cenné věci nechávali bez dohledu jak byli zvyklí z Ameriky. Místním mužům darovali své košile, kterých měli nadbytek. Revanšovali se i za vyprání prádla paním domácím.¹⁶¹

V Červeném Poříčí se usadil americký oddíl s tanky. Vojáky ubytovali sedláci ve svých chalupách. V zámku byla zřízena armádní kuchyň. Obyvatelé obdivovali velké zásoby konzerv Američanů. Co nesnědli, dali lidem, kteří na konci války neměli přebytek. Rozdávali celé krabice cigaret a čokolády. V Červeném Poříčí nebyl nikdo, kdo by mluvil česky nebo slovensky a zároveň anglicky. Domluva byla o to složitější.

Většina obyvatel se ráda dívala, když vojáci vyjeli s tanky na obhlídku. Po návratu ze služby jezdili někteří s tankem v řece na vsi. Lidé se divili, že tak velké vozidlo překonává vodu, bahno a díry.¹⁶²

Američtí vojáci uspořádali v Červeném Poříčí koncert. Hráli americké písničky a divadlo, tomu však nikdo z místních nerozuměl. Věnovali se i sportu, hráli fotbal a tenis.

Velitelství Američanů bylo v hostinci u Vadlejchů, odkud jezdily džípy a vozily vojáky, kteří měli službu, na hlídky a zpět vozily ty, kterým služba skončila. Každá hlídka měla telefon a samopal. Vojáci byli velice disciplinovaní.

Pouť v Červeném Poříčí se toho roku konala za přívětivého počasí a početné účasti. Za přítomnosti amerických vojáků byl pronesen proslov, kde byli vzpomínáni padlí ve válce. Po proslovu zazněla československá

¹⁶⁰ Kronika města Čachrov, s. 151

¹⁶¹ Kronika obce Mochtín, s. 317.

národní hymna.¹⁶³

Pro obyvatele Běhařova nastaly neobyčejné dny. Američané rozdávali mýdlo, cigarety, čokoládu, kakao, části oblečení, boty nebo jídlo z kuchyně za praní a žehlení prádla a uniformem. Za výpomoc ve vojenské kuchyni dostávali místní kluci odměny. Američtí vojáci dávali věci také zadarmo, když to někdo potřeboval. Někteří jedinci ukradli Američanům různé věci. Kradli např. benzín, kabel, dalekohledy a tak podobně. Dne 4. června 1945 americká obrněná jednotka odjela z Běhařova.¹⁶⁴

Na Klenové na žádost Američanů, uvolnila škola obě třídy, kde se umístilo velitelství s telefonem a vysílačkou. Důstojníci a část jednotky se ubytovali po soukromých bytech. Zbytek mužstva bydlel na zámku, v hostinci nebo pod zámkem u sýpky pod stany.

Obyvatelé Klenové obdivovali zásoby a vybavení Američanů. Dospělí kuřáci a jejich děti sbírali odhozené dlouhé nedokouřené cigarety. Výstroj a výzbroj s několika džípy nechávali američtí vojáci bez dozoru na vsi. Čeští vojáci v záloze žasli nad kázní amerických vojáků, kteří byli na první pohled ležérní. Obdivovali jejich pohodlnou a kvalitní výzbroj či příjemné zaměstnání. Američané dodržovali svůj denní rozvrh. V osm hodin ráno věnovali půl hodiny rozcvičce, někdy měli přednášku, do jedenácti hodin dělali nástupová cvičení, s puškou i bez pušky, a odpoledne měli volná, to hráli hry nebo si udělali volno.

Malé děti často dostávaly něco dobrého, co za bídy za války ještě nepoznaly, a to čokoládu, žvýkačku nebo exotické ovoce apod. Dospělí dostávali na oplátku za menší výpomoc oblečení nebo boty. Vztahy mezi místními a hosty byly vřelé a americký velitel byl velice pozorný.¹⁶⁵

¹⁶² Kronika obce Červené Poříčí, s. 127–128.

¹⁶³ Tamtéž, s. 128.

¹⁶⁴ Kronika obce Běhařov, s. 246–247.

¹⁶⁵ Kronika obecné, národní a základní školy Klenová, s. 63–64.

3.2.5 Slavnosti, přehlídky, návštěva

Ve městech i na vesnicích se pořádaly různé slavnosti. Ať k ukončení války či k různým významným národním svátkům, které nesměly být za Protektorátu slavené. Konaly se i vojenské přehlídky. Slavností se účastnili i Američané plánovaně i neplánovaně. Významnou událostí byla návštěva generála Harmona v Klatovech, která je zaznamenána jak v kronice města, tak i v novinách.

Konec války oslavili Klatovští obyvatelé ve středu 9. května na náměstí. Sbor zazpíval vlasteneckou píseň Kdož jste Boží bojovníci a zákona jeho. Proslovy předsedy MNV a starosty města zdůrazňovaly vítězství spojenců nad Německem.¹⁶⁶

Ve dvě hodiny odpoledne se 5. června uskutečnila v Klatovech na náměstí vojenská přehlídka americké pěchoty sídlící v Klatovech. Jednalo o 9. pluk 2. pěší divize. Dne 7. června byl pluk přemístěn do Francie a v červenci do Spojených států.¹⁶⁷

Hasičský sbor s osvětovou radou v Červeném Poříčí uspořádal 6. července slavnostní večer k uctění památky Mistra Jana Husa. Na slavnostní večer přijel i tank, na kterém seděli mladí lidé z vesnice. Tank překonal cestu v náročném terénu a všichni pasažéři se zúčastnili slavnostního večera. Američtí vojáci vystřelili hodně barevných raket a všichni zazpívali českou hymnu. Poté tank s pasažéry odjel.¹⁶⁸

Generál Harmon navštívil Klatovy 3. listopadu. Přivítali ho zástupci MNV a část 94. pěší divize, americká posádka v Klatovech, před ním na náměstí defilovala.¹⁶⁹

O jeho příjezdu se zástupci města dozvěděli dopoledne a hned bylo ozdobeno město vlajkami k uvítání vítězného generála a přítele českého národa. Přijel krátce po poledni a shromážděný dav ho srdečně přivítal.

¹⁶⁶ Kronika města Klatovy, s. 341.

¹⁶⁷ Tamtéž, s. 345–346.

¹⁶⁸ Kronika obce Červené Poříčí, s. 128.

¹⁶⁹ Kronika města Klatovy, s. 353.

Čestná rota s hudbou očekávala Harmonův příchod. Harmon přijel, prohlédl si a pozdravil rotu sídlící v Klatovech. Provedl inspekci americké posádky a po jedné hodině odpoledne ho oficiálně uvítal předseda ONV a předseda MNV na radnici. Této příležitosti bylo využito k poděkování za zájem americké posádky o potřeby města. Harmon slíbil městu další pomoc od americké armády. Prohlédl si starobylou klatovskou radnici a poté se svým doprovodem pokračoval v inspekční cestě.¹⁷⁰

3.2.6 Incidenty

Pobyt amerických vojáků se na našem území neobešel bez incidentů. Jednalo se o nešťastné náhody nebo o situace, ke kterým došlo kvůli alkoholu. Nebylo jich však mnoho. Někteří vojáci v domněnku, že si berou právoplatnou trofej, si brali věci na památku. Takové špatné zkušenosti určitě vyváží to, že Američané toho hodně českým lidem dali. V některých kronikách jsou takové incidenty zaznamenány.

Ve Strážově došlo 6. května k nehodě. Osmiletou dívku zasáhla kulka ze sousedního domku, kde americký voják manipuloval se zbraní a ta najednou vystřelila. Dívku ošetřil místní doktor a poté ji odvezli do klatovské nemocnice.¹⁷¹

Touha po alkoholu vedla ve Strážově například k tomuto incidentu. V noci 7. května přišli tři Američané do zasedací síně na radnici a domáhali se otevření skříní na městském zřízení, který tam měl hlídku. Městský zřízenec jim odmítl vyhovět a jeden z Američanů na něho namířil zbraň a německy zakřičel, aby dal ruce vzhůru. Zřízenec rozuměl, ale opět neposlechl. Druhý voják se pokusil otevřít skříně. U jedné vypáčil dveře bodlem, ale u zbylých dvou se mu to nepodařilo, protože měli visací zámek. Mezitím zbylí dva vojáci prohledávali nezamčené skříně. Hledali alkohol.

¹⁷⁰ Vzácná návštěva v Klatovech, Hlásí se Klatovy, 7. 11. 1945.

Ostatní Američané pili po hospodách a sháněli se po společnosti děvčat. Večer se nedoporučovalo vycházet z domova. Američtí vojáci se zdrželi několik dní. Jen natažené telefonní dráty po nich zůstaly ve Strážově.¹⁷²

V Klatovech byli dva občané nešťastnou náhodou zabiti americkými vojáky při jejich hlídce. Pohřby se konaly 14. května.¹⁷³

V Janovicích nad Úhlavou se američtí vojáci nechovali vždy slušně. Rozbili několik oken ve škole, školní rádio, ampliony nebo fyzikální pomůcky. Školní prapor si někdo vzal zřejmě jako trofej. Obyvatelé se domnívali, že ukradený fotoaparát a mikroskop Američané vyměnili nebo prodali za lihoviny. Těmi nebyli zásobováni a za lihoviny vyměňovali své košile nebo další vybavení. Když se opilí američtí vojáci vraceli ze zábavy, někdy se bavili tím, že stříleli například na pouliční lampy.¹⁷⁴

3.2.7 Odchod

Američtí vojáci v Čechách nezůstali příliš dlouho. V některých vesnicích a menších městech pobýli kratší dobu, v některých delší. V Klatovech setrvali až do listopadu. Zanechali po sobě pár věcí. Většinou vozy a jiné praktické nástroje, které si obyvatelé rozebrali nebo odkoupili.

V Běšinech ještě večer 5. května slyšeli všichni opět volat pražský rozhlas o pomoc. Američané dostali rozkaz k přesunu. Odešli od nedojedené večeře. Američané, kteří přijeli druhého dne, zůstali v Běšinech do 16. května.¹⁷⁵ V Janovicích nechali po odjezdu telefony a telefonní kabely, ve škole po nich zbylo nějaké vojenské vybavení jako sekery, lopaty a nůžky. Někteří obyvatelé Janovic si většinu věcí vzali.¹⁷⁶

¹⁷¹ Kronika města Strážov, s. 225.

¹⁷² Tamtéž, s. 225–226.

¹⁷³ Kronika města Klatovy, s. 342–343.

¹⁷⁴ Kronika města Janovice nad Úhlavou, s. 549.

¹⁷⁵ Kronika obce Běšiny, s. 87–88.

¹⁷⁶ Kronika města Janovice nad Úhlavou, s. 549–550.

V Mochtíně pobýli američtí vojáci jedenáct dní. Dne 17. května odjeli do Amberku v Německu. Obyvatelům na Američany zůstaly přátelské vzpomínky.¹⁷⁷ Dne 17. července opustila jednotka po čtrnácti dnech Klenovou a odjela s osmnácti vojenskými vozy do Bavor. Obyvatelé se loučili spontánními projevy. Ve vesnici Američané zanechali užitečné věci, ale i ruční granáty a zakopané náboje. Občané vše našli a odevzdali na četnické stanici.¹⁷⁸ Američané 3. září opustili Červené Poříčí. Po americké armádě zůstalo hodně vojenských vozidel, které vykoupili soukromníci.¹⁷⁹

Dne 23. listopadu ve tři hodiny odpoledne se Klatovy oficiálně rozloučily s americkými vojáky. Konala se zde slavnost s přehlídkou amerických a československých jednotek. Po přehlídce nastoupily jednotky na náměstí, aby vyslechly proslovy významných představitelů města a plukovníka Roseborougha, velitele americké posádky, která se loučila s městem. Do obou jazyků překládal československý voják ze zahraniční armády. Po slavnosti američtí a českoslovenští vojáci pochodovali před svými veliteli. Druhý den začali americké jednotky odjíždět z města.¹⁸⁰

K odchodu americké armády z Klatov vyšel článek v novinách Hlásí se Klatovsko. Nad hlavním článkem je úvod *Na rozloučenou*, kde autor popisuje, jak je těžké rozloučit se s armádou, která přinesla mír, svobodu a demokracii. Klatovsko se neloučilo jen s vojáky, ale i se svými přáteli. Autor za všechny přeje americkým vojákům hodně zdaru na jejich dalších cestách. Vedle projevu na rozloučenou v češtině je přeložený do angličtiny. Pod tímto rozloučením klatovského redaktora je řeč generála Harmona, kde se loučí s Československem. Americká armáda pomáhala československé vládě obnovit osvobozenou Československou republiku. Podle Harmona to nebyl lehký úkol a to z více důvodů. Vojáci si po

¹⁷⁷ Kronika obce Mochtín, s. 317.

¹⁷⁸ Kronika obecné, národní a základní školy Klenová, s. 64.

¹⁷⁹ Kronika obce Červené Poříčí, s. 126–129.

těžkých bojích zvykali pobývat v cizí zemi. Z počátku bylo těžké se domluvit, když zde existovala jazyková bariéra. Odpovědnost za chování vojáků měl na sobě Harmon téměř po celou dobu pobytu americké armády. Doufal, že si lidé uvědomí, že hlavním cílem bylo osvobodit Československo a další země v Evropě. Přál osvobozené zemi hodně štěstí a úspěchů. Po odchodu Rudé a americké armády k 1. prosince bude Československo opravdu nezávislé a osvobozené. Věděl, že mluví za všechny americké vojáky, když přál naší republice prosperitu a sílu a aby vzpomínala na Spojené státy jako na přítele.¹⁸¹

¹⁸⁰ Kronika města Klatovy, s. 354.

¹⁸¹ Na rozloučenou!, Hlásí se Klatovy, 24. 11. 1945.

3.3 Československá samostatná obrněná brigáda v primárních pramenech obcí na Klatovsku

V okolí Klatov byly dislokovány jednotky Československé samostatné obrněné brigády. V Bolešinech, Mochtíně a Soběticích byl umístěn 1. tankový prapor. V Bystré, Číhani a Zdebořicích se umístil 2. tankový prapor. V Chlístově pobyl 1. dělostřelecký pluk a protiletadlový oddíl. V Běšinech, Strážově a na Týnci plnily své úkoly brigádní tankové dílny a polní park.¹⁸²

Klatovské kroniky se neshodují s literaturou¹⁸³ ve faktech o příjezdu brigády do Klatov. Kronika města uvádí, že dne 21. května po druhé hodině ranní zaplnil Klatovy hluk příjíždějících tanků. Tanky Československé samostatné obrněné brigády z Anglie příjížděly do města. Tankový oddíl zůstal v Klatovech do rána na náměstí. Jeden voják z brigády sdělil občanům, že je jich 250 vojáků a mají pomocná vozidla. Oddíl dlouho ve městě nepobyl, pokračoval v přesunu směrem na Horažďovice. Autor v kronice obdivuje české vojáky: *„Byla to pěkná podívaná na mladé, statné české lidi, kteří byli tak přívětiví k dětem, že jim dovolili nasednouti na tanky a vezli je opatrně kus cesty.“*¹⁸⁴ V kronice klatovské I. obecné školy chlapecké je příjezd brigády zaznamenán k odpoledni 18. května. Dále se v ní píše, že jedna jednotka brigády v Klatovech zůstala.¹⁸⁵

Dne 19. května se do Týnce přesunulo velitelství brigádní tankové dílny. Čtyři sta vojáků s mnoha tanky a vozidly. Opravovali zde poškozená auta a také chytali ozbrojené esesmany, kteří se ukrývali v okolních lesích a kradli. Téhož dne večer došlo k nehodě. Jednomu z vojáků brigády chytla motorka od benzínu a sám začal hořet. Chtěl se zachránit útekem

¹⁸² PECKA, s. 74.

¹⁸³ Viz. PECKA, s. 73.

¹⁸⁴ Kronika města Klatovy, s. 344.

¹⁸⁵ Kronika obecné školy Klatovy, 1940–1948 (1950), SOA Klatovy, fond 1948, Škola Klatovy, s. 185.

a naštěstí přes něho hodili lidé kolem deku a oheň byl uhašen válením vojína po zemi. Poté ho odvezli do nemocnice v Klatovech.¹⁸⁶

Bývalý voják brigádní tankové díly Josef Polívka vzpomíná: *„My jako dílna jsme jeli jako poslední a cestou jsme opravovali poruchy. Jeli jsme přes Plzeň, Klatovy, dílny byly ve státním statku hraběte Kolowrata na Týnci a tam jsme byli asi do srpna 1945.“*¹⁸⁷

Od 19. května pobýval v Bolešinech zásobovací oddíl 2. roty Československé samostatné obrněné brigády v Anglii. Pro zásoby benzínu jezdili do Plzně a skladovali jej nejprve na návsi a později pod vsí na loukách. Rota se skládala z osmdesáti vojáků a čtyřiceti dvou nákladních vozidel, ta byla seřazena podél silnic nebo zaparkována jednotlivě ve velkých hospodářských dvorech nebo před jejich branou. Školní budova opět nesloužila svému účelu, ale byla ponechána na žádost kapitána zásobovacímu oddílu, který ji využil jako kanceláře a jídelnu. Na školním dvoře měla brigáda vojenskou kuchyni.¹⁸⁸

Dne 20. května se v Mochtíně ohlásil ubytovatel oddílu brigády. Ještě téhož dne odpoledne přijeli českoslovenští vojáci ze zahraničí do obce. Dle mochtínské kroniky byli američtí vojáci *„vším občanstvem nadšeně uvítáni jako Češi, naši lidé – hrdinové“*.¹⁸⁹ Autor kroniky se vyjadřuje, že vojáci si jistě toto honosné vítání zasloužili. Obdivuje vojáky, kteří po boku spojenců prošli nelehkými boji.

Vojáci se ubytovali ve škole a v soukromých bytech. Pokračovali po Američanech v hledání a zajímání schovávajících se Němců. Každý den prohledávali okolní lesy a zajímali nepřítel. Svůj úkol splnili dobře a nikdo už nebyl ohrožován nepřítelem. Dne 26. května se oddíl přesunul do

¹⁸⁶ Kronika obce Týnec, 1940–1954, SOA Klatovy, fond 953, AO Týnec, s. 91.

¹⁸⁷ <http://www.pametnaroda.cz/story/polivka-josef-1921-736> [aktivní 9. 4. 2013]

¹⁸⁸ Kronika obecné, národní a základní školy Bolešiny, s. 61.

¹⁸⁹ Kronika obce Mochtín, s. 318.

Žinkov a 15. června přijel další oddíl brigády, dělostřelci. V Mochtíně pobýli do 24. července. Hřiště před školou bylo zaplněno jejich děly.¹⁹⁰

Dne 22. května přijela do Běšin jednotka brigády z Anglie. Byla to jednotka brigádní tankové dílny s polním parkem. Čítala sto mužů a šedesát velkých nákladních vozů. Jednotka byla vybavena zásobou součástek pro auta a tanky. Vojáci přišli neohlášeně a nebyli oficiálně uvítáni. Obyvatelé Běšin měli velkou radost, že u nich byli českoslovenští vojáci ze zahraničí. Vojáci jim vřele opláceli jejich pozornost. Jednotka se ubytovala ve škole, v sokolovně a ve velkostatku. V soukromích bytech bydleli důstojníci a rotmistři.

První sobotu svého pobytu uspořádali vojáci taneční zábavu, na kterou pozvali všechny z vesnice. Na zábavě se vojáci seznamovali s obyvateli Běšin. Vojáci vypomohli obci, která v té době ještě neměla obnovenou vlakovou přepravu, s dopravním spojením. Vojenská auta jezdila do Klatov pravidelně několikrát denně. Každému, kdo požádal o svezení, bylo vyhověno. Vojáci organizovali i výlety po okolí, kterých se účastnili i civilní obyvatelé. Jelo se k Černému jezeru, na Železnou Rudu, na Pancíř, do Sušice, Povydrí a Domažlic.

Místní škole vojáci pomohli v době nedostatku uhlí a železniční vagonů. Zásobili školu uhlím z Dobřan a palivovým dřívím z blízkého lesa a tím zajistili pravidelné vyučování v následujícím školním roce. Před svým odchodem uspořádali vojáci 11. srpna taneční zábavu, aby se rozloučili s místními. Ze zábavy získali necelých sedm tisíc korun, které darovali běšinské škole na koupi školních pomůcek. Jednotka československé brigády se přesunula do Ústí nad Labem. Obyvatelé Běšin jim přáli hodně zdaru.¹⁹¹ Ohledně místa dalšího pobytu se informace liší v kronice obce a v kronice obecné, národní a základní

¹⁹⁰ Tamtéž, s. 318–319.

¹⁹¹ Kronika obce Běšiny, s. 95–97.

školy. Kronika obce uvádí Ústí nad Labem a druhá kronika Ústí nad Orlicí.¹⁹²

Do obce Číhaň přijeli českoslovenští vojáci z brigády generála Lišky 20. května. Vystřídali americké vojáky, kteří zde pobývali ve školní budově od 6. května. V obci se zdrželi do 2. června.¹⁹³

¹⁹² Kronika obecné, národní a základní školy Běšiny, s. 50.

¹⁹³ Kronika obecné, národní a základní školy Číhaň, 1940–1962, SOA Klatovy, fond 1261, Škola Číhaň, s. 24.

4 ZÁVĚR

Druhá světová válka byla bezpochyby jednou z nejhorších událostí 20. století. Evropské země byly osvobozeny od nacistické nadvlády spojeneckými armádami zemí protihitlerovské koalice. Americká a anglická armáda postupovala ze západu a Rudá armáda z východu. Evropu osvobozovaly z obou stran různé armády a z toho důvodu byla určena demarkační čára, která rozdělila kontinent téměř v jejím středu. Určení demarkační čáry ovlivnily nejen okolnosti vojenského postupu, ale také žádosti politiků.

Zatímco se jednalo o umístění demarkační čáry, americká armáda postupovala Německem a již v dubnu 1945, při obsazování Bavorska, bylo osvobozeno několik českých měst, která se nacházela na území, které bylo v té době součástí Třetí říše. Útok do Protektorátu Čechy a Morava zahájily V. a XII. sbor 3. americké armády 5. května 1945. S blížícími se spojeneckými armádami lidé očekávali i brzký konec války. Po šesti letech utlačování český lid povstal. Z Prahy se povstání rozšířilo do většiny českých měst a vesnic. Nacisté, kteří bojovali se spojeneckými armádami na východě i na západě, již neměli dost sil k tomu, aby vzbouřence ukáznili.

Američtí vojáci postupovali k určené čáře. Ještě týž den, kdy byl zahájen útok do českého vnitrozemí, přijela ve večerních hodinách americká armáda do Klatov. Druhého dne byla osvobozena Plzeň. Německé posádky na západě postupně kapitulovaly do rukou amerických důstojníků. Německo oficiálně kapitulovalo 7. května. Podmínky kapitulace vešly v platnost o půlnoci téhož dne.

Německo bylo poraženo. Spojenecké armády zůstaly v osvobozeném Československu a pomáhaly s odstraňováním posledních přežitků nacistického režimu a s obnovou československých úřadů. Americké sbory se během pobytu na našem území vystřídaly. Američtí vojáci, kteří přišli v polovině června 1945, zde zůstali do listopadu téhož

roku, dle dohody se Sovětským svazem.

Neopomenutelnou součástí osvobození Československa americkou armádou je účast Československé samostatné obrněné brigády z Velké Británie. Kombinovaný oddíl, který byl z brigády vyčleněn, aby se mohl zapojit do osvobozování českého území, byl zařazen k 3. americké armádě již na konci dubna 1945. Celá brigáda se přesunula do již osvobozeného Československa v polovině května. Vystřídala americké jednotky na Klatovsku a na přiděleném úseku demarkační čáry. I když se českoslovenští vojáci neúčastnili bojů při osvobozování své vlasti, podíleli se na obnově její správy a hlídali přidělený úsek demarkační čáry. Během svého působení v Čechách podléhala velení amerického sboru, který zde právě působil. Brigáda byla přeorganizována na I. tankový sbor. V září roku 1945 byl sbor rozpuštěn. Komunistický režim vojáky z brigády stíhal a věznil, jako další občany kteří byli příslušníky vojska západních Spojenců.

Klatovy a okolní obce byly osvobozeny americkou armádou v prvních květnových dnech roku 1945. Nedaleko Klatov byla válečná českoněmecká hranice. Ve městech na německé straně této hranicí ještě kladli německé posádky či fanatičtí nacisté postupující americké armádě odpor. Ten byl však zbytečný a americké vojáky již nemohl zastavit. Na druhé straně hranice, na území Protektorátu, nebyl odpor tak silný. Americká armáda zaútočila do Protektorátu, kde většina německých posádek kapitulovala bez boje.

Lidé v Klatovech a okolí povstali proti okupantům. Klíčovým podnětem k povstání bylo, jako v ostatních obcích Protektorátu, volání pražského rozhlasu o pomoc. Když američtí vojáci přijeli do těchto obcí, národní výbory již převzali moc do svých rukou, ale stále hrozilo nebezpečí od německých vojáků či fanatických nacistů. Většina se vzdala dobrovolně a někteří se schovávali po lesích v okolí. Přesto se americkým hlídkám dařilo uprchlé německé vojáky najít a zajmout.

Americká armáda byla obyvateli Klatovska radostně přivítána. Lidé vojákům dávali nejen květinami ale i jídlo a pití. Češi na americké armádě nejvíce obdivovali jejich zásobování. Američtí vojáci svým příchodem změnili dočasně život měst a vesnic. Přivezli do Čech nejen svobodu, ale také svou kulturu. Pobyt amerických vojáků byl doprovázen řadou příjemných i méně příjemných situací. Američtí vojáci se v Čechách věnovali i záležitostem, které se netýkaly jejich vojenských povinností, například sportu. I přes odlišnou kulturu a jazykovou bariéru panovaly mezi osvoboditeli a domorodci vřelé vztahy. V menších obcích pobýli američtí vojáci jen několik dní. V Klatovech byla americká armáda až do konce listopadu 1945.

Příchod a pobyt Československé samostatné obrněné brigády na Klatovsku byly podobné jako u americké armády. Vztahy byly o to vřelejší, že to byli Čechoslováci – vlastenci, a neexistovala v tomto případě jazyková bariéra.

5 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

Státní okresní archiv Klatovy

Kronika obce Běhařov, (1918) 1927–1948, fond 705, AO Běhařov.

Kronika obce Běšiny, 1920–1957, fond 4, MNV Běšiny.

Kronika obecné, národní a základní školy Běšiny, 1940–1975, fond 1248, Škola Běšiny.

Kronika obecné, národní a základní školy Bolešiny, 1940–1962, fond 1254, Škola Bolešiny.

Kronika města Čachrov, 1912–1971, fond 728, AM Čachrov.

Kronika obecné a národní školy Čachrov, 1940–1952, fond 1258, Škola Čachrov.

Kronika obce Červené Poříčí, (1912)1923–1964, fond 734, AO Červené Poříčí.

Kronika obecné, národní a základní školy Číhaň, 1940–1962, fond 1261, Škola Číhaň.

Kronika města Janovice nad Úhlavou, 1938–1948, fond 781, AM Janovicen/Úhl.

Kronika obecné a národní školy Janovice nad Úhlavou, 1940–1953, fond 1781, Škola Janovice nad Úhlavou.

Kronika měšťanské a střední školy Janovice nad Úhlavou, 1940–53, fond 1935, Škola Janovice.

Kronika města Klatovy, 1905–1956, fond 798, AM Klatovy.

Kronika obecné školy Klatovy, 1940–1948, fond 1952, Škola Klatovy.

Kronika obecné a národní školy Klatovy, 1940–1953, fond 1951, Škola Klatovy.

Kronika obecné školy Klatovy, 1940–1948, fond 1321, Škola Klatovy.

Kronika obecné školy Klatovy, 1940–1948 (1950), fond 1948, Škola Klatovy.

Kronika obecné, národní a základní školy Klenová, 1940–1971, fond

1780, Škola Klenov.

Kronika obce Měčín, 1914–1963, fond 839, AO Měčín.

Kronika obce Mochtín, 1919–1947, fond 850, AO Mochtín.

Kronika města Strážov, 1921–1959, fond 918, AM Strážov.

Kronika obecné, národní a základní školy Štěpánovice, 1940–1976, fond 1296, Škola Štěpánovice.

Kronika obce Újezd u Plánice, 1933–1967, fond 956, AO Újezd.

Kronika obecné, národní a základní školy Újezd u Plánice, 1939–1962, fond 1500, Škola Újezd u Plánice.

Kronika obecné a národní školy Vrhavěč, 1931–1955, fond 1782, Škola Vrhavěč.

Kronika obecné, národní a základní školy, 1940–1976, fond 2041, Škola Zavlekov.

Vydané prameny

CHURCHILL, Winston, *Druhá světová válka, VI. díl. Triumf a tragédie*, Lidové noviny, Praha 1995, ISBN 80-7106-073-9.

PATTON, George S. Jr., *Válka mýma očima*, Svoboda, Praha 1992, ISBN 80-205-0236-X.

Periodika

Hlásí se Klatovy, 1945, 7. 11., 24. 11.

Mladé Klatovsko, 1945, roč. 1, č. 1–14.

Nový den, 1945, roč. 1, č. 69–130.

Svobodný směr, 1945, roč. 1, č. 50.

Literatura

BROŽ, Ivan, *Říkali mu Ike*, Naše vojsko, Praha 1988.

DICKERSON, Bryan J., *Osvobození západních Čech 1945*. In: *Historie a*

vojenství, 2007, 2, s. 37–47.

FOUD, Karel, JÍŠA, Milan, ROLLINGER, Ivan, *500 hodin k vítězství*, Statutární město Plzeň, Plzeň 2011, ISBN 978-80-86808-91-8.

FOUD, Karel, *Vojáci zapomenuté brigády*, Chanovice 2006.

GEBHART, Jan, KUKLÍK, Jan, *Velké dějiny zemí Koruny české XV. b, 1938–1945*, Paseka, Praha 2007, ISBN 978-80-7185-835-5, 80-7185-264-3.

HRBEK, Jaroslav, PILÁT, Vladimír, *Vojenské operace závěrečné fáze války v Evropě*, In: HRBEK, Jaroslav, SMETANA, Vít, KOKOŠKA, Stanislav, PILÁT, Vladimír, HOFMAN, Petr, *Draze zaplacená svoboda. Osvobození Československa 1944–1945, svazek 2.*, Paseka, Praha 2009, ISBN 978-80-7185-975-8, s. 139–258.

HROMÁDKA, Tomáš, *Kroniky. II. (upravené) vydání*, Národní informační a poradenské středisko pro kulturu, Praha 2006.

JIRÁK, Jan, *Osvobození Klatovska. 1945–1995*, Okresní muzeum, Klatovy 1995.

KISSINGER, Henry, *Umění diplomacie*, Prostor, Praha 1996, ISBN 80-85190-51-6.

KORDA, Michael, *Ike. Osud hrdiny*, Volvox Globator, Praha 2009, ISBN 978-80-7207-737-3.

KOKOŠKA, Stanislav, *Ztracené vítězství. Operace amerických jednotek*

na českém území. In: KOKOŠKA, Stanislav a kolektiv, *Nultá hodina? Československo na jaře 1945 ve strategických souvislostech*, Euroslavica, Praha 2011, ISBN 978-80-85494-92-1, s. 35–55.

KOKOŠKA, Stanislav, *Praha v květnu 1945. Historie jednoho povstání*, Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2005, ISBN 80-7106-740-7.

KOKOŠKA, Stanislav, *Květnové povstání*, In: HRBEK, Jaroslav, SMETANA, Vít, KOKOŠKA, Stanislav, PILÁT, Vladimír, HOFMAN, Petr, *Draze zaplacená svoboda. Osvobození Československa 1944–1945, svazek 2.*, Paseka, Praha 2009, ISBN 978-80-7185-975-8, s. 174–192.

MAHLER, Oldřich, BROFT, Miroslav, *Praha v květnu 1945*, Panorama, Praha 1985.

MARŠÁLEK, Zdenko, *Vojáci v moci politiků. Československá armáda na jaře 1945*, In: KOKOŠKA, Stanislav a kolektiv, *Nultá hodina? Československo na jaře 1945 ve strategických souvislostech*, Euroslavica, Praha 2011, ISBN 978-80-85494-92-1, s. 56–89.

PECKA, Jindřich, *Na demarkační čáře. Americká armáda v Čechách v roce 1945*, Akademie věd ČR, Praha 1995, ISBN 80-85270-47-1.

ROUČKA, Zdeněk, *...a přinesli nám svobodu*, ZR & T, Plzeň 2005, ISBN 80-239-4702-8.

TEJCHMAN, Miroslav, *Otázka vstupu amerických vojsk na území Československa na jaře 1945 a britská zahraniční politika*. In: Slovanický přehled, 1990, 2, s. 143–150.

WASKA, Karel, *Americká armáda 1945. Osvobození západních Čech ve*

fotografiích a dokumentech, Západočeské nakladatelství, Plzeň 1990, ISBN 80-7088-029-5.

ŽUKOV, Jevgenij Michajlovič, ŽILIN, Pavel Andrejevič, MYŠKA, Ludvík, PRAŽÁKOVÁ, Irena, *Druhá světová válka. Stručné dějiny*, Svoboda, Praha 1985.

Internetové zdroje

<http://www.archives.gov/research/holocaust/finding-aid/military/rg-331.html>

<http://www.pametnaroda.cz/story/polivka-josef-1921-736>

6 RESUMÉ

Second World War affected almost the entire world. Nearly the whole of Europe, including Czechoslovakia was occupied by Nazi Germany. Allied armies liberated countries in Europe from Nazi influence. The Allies agreed on the demarcation line, which determined the effect of the Allied armies in Europe. This line divided Czechoslovakia into two parts. The Red Army liberated the eastern part and the U.S. Army liberated the western part.

This thesis analyzes the liberation by the U.S. Army in Western Bohemia, especially in region Klatovsko in 1945. It uses the local chronicles and the press. The thesis is divided into two parts. The first part analyzes the liberation of Western Bohemia. It is devoted to the circumstances which led to set out demarcation line. It analyzes the conditions of entering the U.S. Army to Czechoslovakia and the American offensive in the Protectorate of Bohemia and Moravia. It also deals with the May uprising in Bohemia, which is an integral part of liberation. The last chapter of the first part is devoted to the Czechoslovak Independent Armoured Brigade from the UK, whose Combined section was involved in ensuring the liberated territory in Western Bohemia.

The second part analyzes the liberation by the U.S. Army in Klatovy and surrounding cities. This part shows the liberation by U.S. military and stays in primary sources of Klatovy and surrounding cities. The last chapter of the second part analyzes the records of the Czechoslovak Independent Armoured Brigade in the chronicles of cities in Klatovsko.